

erdélyi riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XIII. ÉVF. 19. (523.) SZÁM – 2014. MÁJUS 23.

Helyettesek háborúja | HÁTTÉR

Csak a nyafogás megy –
Kukorelly Endre író | INTERJÚ

Egy működő modell,
a klaszter | GAZDASÁG

Beszélgetés Kelemen Hunorral

Ott kell lenni, ahol a változás

Le cabaret des mots

Matei Visniec

Création

Matei Visniec

Le Cabaret des Mots

Rendezó: Maud Dhénin & Victor Quezada Perez

Május 27-én, kedd este 7 órakor

Az Ile de France-i Umbral Társulat vendégeloadása
Francia nyelvű előadás román nyelvű feliratozással
A Kolozsvári Állami Magyar Színház stúdiótermében

www.biletmaster.ro

tartalom

HETI MÉRLEG

4–7 A hét hírei, Muzli, Hír plusz komment
Szűcs László: Három a magyar...

INTERJÚ

8–9 Simon Judit, Szűcs László: Ott kell lenni, ahol a változás történik – Kelemen Hunor, az RMDSZ szövetségi elnöke

10–11 Cseke Péter Tamás: „Annyian leszünk, ahányan szavazunk” – Kovács Péter, az RMDSZ főtitkára, kampányfőnöke

HÁTTÉR

12–14 Cseke Péter Tamás: Helyettesek háborúja – fokozódó orosz-román ellentétek

MÉDIA

15–17 Wisinger István: A sajtószabadság tavalyi fantomja – elemzés a Freedom House sajtószabadság-jelentéséről

HELYZETKÉP

18–19 Lengyel László: A magyar betegség 1.

GAZDASÁG

19–21 Kustán Magyar Attila: Egy működő modell, a klaszter – Vajda Lajos, az ASIMCOV igazgatója, a Romániai Klaszterek Egyesületének alelnöke

INTERJÚ

22–23 Tasnádi Sály Péter: Csak a nyafogás megy – Kukorelly Endre író

JELENSÉG

24 Kustán Magyar Attila: Egy szobában a Kárpátok Géniuszával – Hodicska Tibor könyvének bemutatója

INTERJÚ

25–27 Gál Mária: Ha akarnám, vallást alapíthatnék – Daniel Bănulescu író, a *Csókolom a segged, Szeretett Vezérünk!* című könyv szerzője

THALIA

28–29 Parászka Boróka: Erős nők, győztesek nélküli játszmák – Kincses Réka rendezése az Ariel színházban

TÉKA

30 Parászka Boróka: Munkásosztálybeli kísérlés – Jeanette Winterson: Miért lennél boldog, ha lehetsz normális? című könyvéről

CÍMLAPPOTÓ: SZŰCS LÁSZLÓ

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 19. (523.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZŰCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSÁK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI

P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,

SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,

VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL

DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPIORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),

MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPIORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
30 LEJ, 6 HÓNAPRA 50 LEJ, EGY ÉVRE 90 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:

3 HÓNAPRA 5.000 FORINT, 6 HÓNAPRA

8.500 FORINT, EGY ÉVRE 15.000 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRADI

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **A román védelmi tárca a hazai bruttó termék két százaléklékát kapja meg a költségvetésből 2017-ben, ez a tavaly előirányzott összeg kétszerese** – nyilatkozta Victor Ponta kormányfő, miután tárgyalta Andreas Fogh Rasmussen NATO-főtitkárral. A miniszterelnök emlékeztetett arra, hogy idén a GDP 1,1 százaléklékát fordította volna Románia a védelmi kiadásokra, ám ezt azt arány egy költségvetés-kiegészítéssel 1,5 százalékra növelték. A következő években 0,2 százalékponttal növelnék évente a védelmi minisztérium részesedését a GDP-ből, amíg el nem éri a NATO által kért 2 százalékos arányt. A védelmi kiadások növelésével az államfő is egyetért.

■ **Korodi Attila környezetvédelmi miniszter szerint egy ezrelék a valószínűsége annak, hogy olyan háború robbanjon ki a térségben az ukrán válság miatt, amelyben Románia is érintett.** Ezt az RMDSZ politikusa annak kapcsán jelentette ki, hogy a Hargita megyei katonai központ az elmúlt napokban több tucat székelyföldi férfinak küldött ki behívó parancsot. A miniszter a katonai központ eljárását nem kívánta kommentálni.

■ **Több mint négyezer ápoló folytathatja munkáját a 62 éves kor betöltése után, ugyanis az egészségügyi minisztérium módosította a nyugdíjkorhatárt, 62-ről 65-évre.** Nicolae Bănciuiu tárcavezető szerint 4000 egészségügyi alkalmazott távozása a rendszerből nagy hiányosságot eredményezne a kórházakban, hiszen az állások befagyasztása miatt amúgy is nagy a személyzeti hiány. Ugyanakkor a személyzeti gondok további megoldást nyerhetnek júniustól, amikor felszabadulnak a már évek óta zárolt állami munkahelyek.

Brit vizit a székelyeknél

Nagy-Britannia bukaresti nagykövetségének politikai attaséját, Peter Thomast fogadta Sepsiszentgyörgyön Tamás Sándor háromszéki tanácselnök és Antal Árpád polgármester. Ismertették a székelyföldi autonómiaigényt, és rámutattak: fontosnak tartják, hogy régióban a magyar nyelv hivatalos regionális nyelv legyen a román nyelv mellett. Ezekben a kérdésekben létezik egy stabil társadalmi konszenzus, ez a székelyföldi emberek akarata és kívánsága. A brit diplomata a csíkszeredai megyeházára is ellátogatott, Borboly Csabánál, Hargita Megye Tanácsának elnökénél a közelgő európai parlamenti választásokra való helyi készülődésről, a magyar-román viszonyról és a kettős állampolgárságról is tájékozódva (fotó). Borboly elmondta, hogy az RMDSZ Csíki Területi Szervezete elnökeként arra törekszik, hogy a térségben minél nagyobb számban elmenjenek szavazni, és azt hangsúlyozták a magyar szavazóknak, hogy ha nincs megfelelő, erős képviselőt akár Bukarestben, akár Brüsszelben, akkor könnyebben születnek magyarellenes döntések.

A székelyföldi politikusok szerint Bukarestben a román politikai erők behajszolták magukat egy magyarellenes

hangulatba, ugyanakkor azzal, hogy mindent alkotmányellenesnek ítélnék, amit a székelység akar, lényegében a székely közösséget radikalizálják. A brit politikai attasé, aki maga is egy angliai kisebbség – a korni népcsoport tagja – pozitív példaként említette az Egyesült Királyságban megvalósított devolúciót és a walesi hivatalos regionális kétnyelvűséget. Örült annak, hogy a székelység helyzetéről a helyszínen tájékozódhatott, mert mint mondta „Bukarestből egészen másképp látszanak a dolgok”.

Băsescu lojalitást kér

Románia azt kéri az Ukrajnában élő románoktól, legyenek lojálisak az ukrán államhoz, ha pedig népszavazáson kérnék Romániához való csatlakozásukat, azt Bukarest nem ismerné el – jelentette ki Traian Băsescu arra utalva, hogy Bukarest a kelet-ukrajnai oroszbarát szakadár népszavazásait sem ismeri el. „Egy ilyen referendum ellentétes lenne az ukrán alkotmánnyal. Ugyanígy nem ismernék el ilyesmit Románia területén sem, ha valakiben felmerül-

ne egy hasonló referendum megszervezése” – szögezte le. Az elnök rámutatott: Oroszország „területrablási” szándékkal hivatkozik a kisebbségek védelmére, hogy ellenőrzése alá helyezze a volt Szovjetunió térségét.

Băsescu szerint ennek ellenszere a kisebbségi jogok biztosítása. Úgy vélekedett: Ukrajna és a volt Jugoszlávia hibát kötetett el, amikor „nem adták meg idejében” a kisebbségi jogokat. Felidézte: a román kisebbségnek szánt tankönyvszállítmányokat Ukrajna nem engedte be a határon, és Bukarest annak idején hiába kérte a „nagy demokratának” tartott Viktor Juscsenko akkori elnököt és Julija Timosenko akkori miniszterelnököt, ismerje el regionális hivatalos nyelvként a románt, ezt a jogot végül Viktor Janukovics adta meg.

Băsescu kifejtette: Románia ezzel szemben lehetővé teszi a területén élő kisebbségeknek, hogy megőrizték kultúrájukat, identitásukat, elismeri jogukat az anyanyelvű oktatáshoz, finanszírozza sajtójukat, televízió-műsoraikat, és biztosítja politikai képviselőiket a bukaresti parlamentben.

műzli

Nemzettársunk, az akác

Hungarikum lett a magyar akácfa és a magyar akácméz – a Hungarikum Bizottság döntését Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter jelentette be. A miniszter, a Hungarikum Bizottság elnöke elmondta: az akác és az akácméz hungarikummá nyilvánításában a bizottság egyhangú döntést hozott, valamennyien támogatták, hogy bekerüljön az egyedüli értékek közé, amit az utókornak is meg kell őriznie. A bizottság Szarvason ülésezett, Tessedik Sámuel lelkész, a felvilágosodás korának pedagógusa, gazdasági szakíró szülővárosában, aki sokat tett az akác meghonosításáért Magyarországon.

Itt az idő, hogy megfogalmazzuk a külföldi magyar akácok jogos autonómia-igényeit.

Putyin keze a gázcsapon

Vlagyimir Putyin levelet küldött az európai vezetőknek, amelyben azt írta, ha Ukrajna nem rendezi a gáztartozását, akkor június elsejétől csak akkor szállítanak gázt, ha Ukrajna előre fizet. Az orosz államfő arra kérte az EU vezetőit, hogy működjenek közre a helyzet rendezésében. Putyin felidézte, április óta a helyzet nem változott, és több más nem uniós országgal konzultáltak, amelyek egyetértettek az orosz állásponttal. Közben az uniós országokkal mindössze egy találkózót tartottak, ahol Günther Oettinger, uniós energiaügyi biztos, és Yuri Prodanaz, az ukrán kormány képviselője vett részt, de nem tettek érdemi javaslatot. A levélben azt írta, Ukrajna tartozása akkor 2,237 milliárd dollár volt, ami idő közben 3,508 milliárd dollárra nőtt, holott Ukrajna közben már megkapta az IMF-hitel első 3,2 milliárd dolláros részét. Putyin levelében hangsúlyozta, nincs más választásuk, ezt a döntést meg kellett hozniuk, de nyitottak a párbeszédre.

Ukrajna korábban közölte, hajlandó fizetni, ha Oroszország újra a régi szintre csökkenti a gáz árát. Robert Fico szlovák kormányfő szerint Putyin több európai országot, köztük Szlovákiát is azzal fenyegette, Oroszország június

1-től nem szállít földgázt Európába, amennyiben Ukrajna nem fizeti ki gáztartozását. Oroszország áprilistól jelentősen emelte az Ukrajnának szánt földgáz árát, ezer köbméterenként 268,5 dollárról 485 dollárra, miközben az európai országok átlagosan 370-380 dollárért kapják az energia-hordozót. Ihor Didenko ukrán energiaügyi miniszterhelyettes azt mondta, hogy „Kijev május végéig mintegy 4 milliárd dollárt utal át, ha ismét 268,5 dollár lesz a gázár, azaz amiről az utolsó megállapodás is szólt a Gazprom és az ukrán Naftogaz között”.

Johannis lehet veszélyes Pontára

Victor Ponta miniszterelnöknek van a legnagyobb esélye arra, hogy Románia következő elnöke legyen, míg a jobboldalon Klaus Johannis

hír komment

Nem tudják pontosan az állami hatóságok, hány alkalmazott van az országban. Mint kiderült, óriási eltérések vannak a hat illetékes hivatal nyilvántartásai között. A legnagyobb eltérés az adóhivatal és a statisztikai intézet adatai között mutatkozik. Az adóhivatal nyilvántartásában 6,55 millió romániai alkalmazott szerepel, a statisztikai intézet 4,3 millióról tud. Hasonló eltérés van a nyugdíjpénztár és az egészségbiztosítási pénztár adatai között is. Miközben az országos nyugdíjalapba 4 és fél millió személy fizet hozzájárulást, egészségbiztosítást 6 és fél millió alkalmazott fizet.

Ez azért lehet, mert mindenki tudja: fő az egészség!

nagyszebeni polgármester és Mihai Răzvan Ungureanu volt miniszterelnök reménykedhet abban, hogy legyőzheti Pontát a második fordulóban. Az INSCOP intézet a novemberi elnökválasztás lehetséges jelöltjeinek támogatottságáról készített felmérést, arra alapozva, hogy a 40 százalékos támogatottságú, kormányzó Szociáldemokrata Párt (PSD) Pontát indítja. A februárban ellenzékbe vonult Nemzeti Liberális Pártnak (PNL) nagyobb esélye van legyőzni Pontát, ha nem a pártelnök Crin Antonescut, hanem helyettesét, Klaus Johannist indítja. Ha Ponta és Johannis kerülne be a második fordulóba, Johannis most a voksok 48,3 százalékkal maradna alul Pontával szemben, míg Antonescu eredménye alig haladná meg a 41 százalékot. A jobboldal második legnépszerűbb jelöltje

Mihai Răzvan Ungureanu, akinek a pártja, a Polgári Erő (FC) sikerként könyvelheti el, ha az EP-választáson átlépi az ötszázalékos küszöböt. Ha Ungureanu jutna be a második fordulóba, a voksok 43,4 százalékát szerezhetné meg.

Pontának minimális esélye van arra, hogy már az első fordulóban elnökké válasszák, ugyanis ahhoz nem az urnákhoz járul, hanem a választási névjegyzékben szereplő összes választó több mint felének voksára van szükség. A jobboldali pártok nem sok hajlandóságot mutatnak arra, hogy közös jelöltet állítsanak. Traian Băsescu államfő szerint kizárt, hogy a jobboldali választók a második fordulóban automatikusan felsorakozzanak a versenyben maradt jobboldali jelölt mögé, ezért azt sürgette, hogy az európai parlamenti voksolás után kössenek választási szövetséget.

Elévült vádak Marosán ellen

Az új Büntető Törvénykönyv előírásai szerint elévültek azok az állítólagos bűncselekmények, amelyekért első fokon börtönbüntetésre ítélték Marosán Tamást, a Mikó-per egyik vádlottját.

A legközelebbi tárgyalást május 29-én tartják a ploiesti-i

röviden

■ **Az inflációs rátát meghaladó mértékben, 4,5 százalékkal növelné a nyugdíjakat a kormány. Ezt egy kampányrendezvényen jelentette ki a miniszterelnök. Victor Ponta azt mondta: a kis összegű nyugdíjakat nagyobb arányban növelné, ám ez alkotmányba ütközne. A taláros testület szerint a nyugdíj-emelésnek egységesnek kell lennie. A kormányfő az alkotmánybíróssággal konzultálva találná meg a módját annak, hogy a kisnyugdíjasok jövőre jobban járjanak az átlagnál. Korábban Rovana Plumb munkaügyi miniszter arról beszélt, hogy jövőre 4 százalékos nyugdíjemelést lesz.**

■ **A befektetésre ajánlott sávba emelte Románia államadós-osztályzatát a Standard & Poor's, a javuló román adósságdinamikával és a térségi átlagnál jobb gazdasági kilátásokkal indokolva a lépést. A „BBB mínusz” a hitelminősítők módszertánban a befektetési ajánlású besorolási sáv alsó széle. Románia hosszú lejáratú szuverén kötelezettségeinek besorolása eddig a spekulatív, befektetésre nem ajánlott kategóriában volt a Standard & Poor's listáján. Romániát immár mindhárom nagy hitelminősítő befektetési ajánlású besorolással tartja nyilván.**

■ **A Magyar Polgári Pártba iratkozott át Mihály András Imre, az EMNP szatmárnémeti szervezetének volt elnöke és Vass Tamás József, a Minta ifjúsági szervezet Partiumért felelős alelnöke, az EMNP korábbi tasaná elnöke. Biró Zsolt elnök szerint az elmúlt időszakban több megkeresés is érkezett az MPP felé. „Sokan kíváncsiak programunk részleteire. Mindezt aktív, helyzetteremtő politizálásunk eredményeként értékeljük” – fogalmazott az MPP elnöke.**

▷ táblabírósságon. Korábban azért halasztottak többször is, mert a Magyarországon tartózkodó Marosán Tamást, az Erdélyi Református Egyházkerület jogtanácsosát nem sikerült beidézní. Ügynék elévülésével beidézése már nem aktuális, így a következő tárgyaláson akár a jogerős ítélet is megszülethet.

Markó Attila szerint az ellet felhozott vádak nem évültek el. Az új Btk. ugyanis eltérően bírálja el ugyanazt a bűncselekményt az egyszerű hivatalnok (functionar) és a közhivatalnok (functionar public) esetében. „Marosán hivatalnokként végzett közérdekű munkát a restitúciós bizottságban, én pedig közhivatalnokként” – fogalmazott a politikus.

Markó nem tudott még választ adni arra, hogy megjelenik-e a május 29-i tárgyaláson. „Eddig sem jelentem meg, de még nem döntöttem el, hogy május 29-én ott leszek-e” – mondta a politikus. Hozzátette, a per kimenetelét illetően eddig sem volt optimista, és most sem az. A buzáui bíróság alapokon azt állapította meg, hogy jogtalanul szolgáltatott vissza a Székely Mikó Kollégium épületét az Erdélyi Református Egyházkerületnek, ezért alapokon három év letöltendő börtönbüntetést szabott ki Markó Attilára és Marosán Tamásra.

Tarolhat vasárnap a Fidesz

Többen támogatják a Fideszt, mint az utána következő két pártot együttvéve az Ipsos május első felében végzett közvélemény-kutatásának eredménye szerint. A kormánypártot a népesség 37 százaléka támogatja, a Jobbik tábora 12, az MSZP-é pedig 11 százalékos a lakosság egészen belül. A párt rangsor következő pozícióin a DK és az LMP található 3-3 százalékkal, őket az Együtt-PM követi 2 százalékkal. A biztos

pártválasztók között a Fidesznek 56 százaléka van. A Jobbik 17 százalékkal itt is megelőzi egy százalékkal az MSZP-t. A Demokratikus Koalíció ebben a körben 4 százalékot ér el, az LMP és az Együtt-PM pedig 3-3 százalékon áll.

A Medián felmérése szerint a Fidesz, a Jobbik és az MSZP képviselői biztosan bejutnak az EP-be, míg az LMP, az Együtt-PM és a DK sikere április végén igencsak kérdéses. A Fidesz támogatottsága a választani tudó „biztos” szavazók körében itt is 56 százalékra nőtt. A győzteshez húzás ismert jelensége május 25-én is a Fidesz malmára hajthatja a vizet, mivel az EP-választási szándékok nagyon hasonlóan alakulnak: három párt, a Fidesz, a Jobbik és az MSZP képviselői biztosan bejutnak az EP-be, míg másik három, az LMP, az Együtt-PM és a DK sikere április végén még kérdéses volt.

Alapcsomagban az akupunktúra

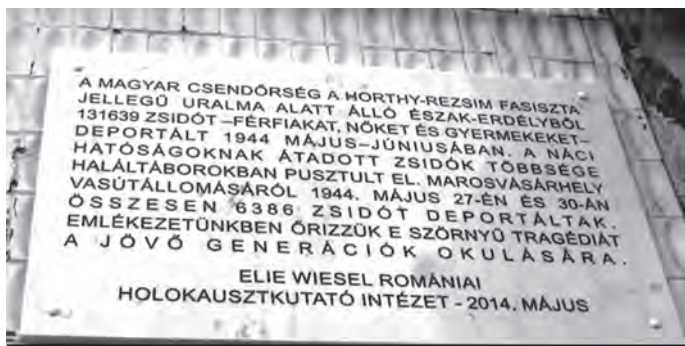
Júniustól lép életbe az egészségügyi szolgáltatások ingyenes alapcsomagjának legújabb változata. Az alapcsomag ingyenes szolgáltatásaiból azok részesülhetnek, akik szerződésben állnak az Országos Egészségbiztosító Pénztárral. A kormány jóváhagyott egy minimális csomagot azok számára is, akiknek nincs biztosításuk,

ez főleg a sürgősségi orvosi beavatkozásokra korlátozódik.

Nicolae Bănicioiu egészségügyi miniszter szerint az alapcsomag a megelőzésre helyezi a hangsúlyt. Egyik újdonsága, hogy a 40 év alatti – tünetmentes – személyek háromévente egyszer ingyenes általános vizsgálatban részesülnek a háziorvosuknál, a 40 év fölöttiek számára pedig évente egyszer biztosítanak ingyenes vizsgálatot.

Tar Gyöngyi, a Hargita Megyei Egészségügyi Igazgatóság vezetője szerint az alapcsomag bőkezűbb, mint a korábbi változata. Magába foglalja például az akupunktúrát és a homeopátiás kezelést is. Ám a szakember szerint jobb lett volna, ha a modern medicinában alkalmazott kezelési módokat kapnak több lehetőséget, mivel a lakosság 100 százalékosan felhasználja ezeket, míg a homeopátia, akupunktúra esetében nem bizonyított a 100 százalékos hatékonyság, ezért csak egy bizonyos rétegnek szól. „Ha egy cukorbetegőt megvonjuk az inzulinadagját, belehal. De ha nem kapja meg a homeopátiás kezelést, attól még tovább él” – szemléltette a különbséget a szakember. „A legnagyobb baja ennek az alapcsomagnak mégis az, hogy nincs mellérendelve az anyagi fedezet, így könnyen lehet, hogy ez csak egy ígéret marad, amit a kormány és a minisztérium nem tud teljesíteni” – hívta fel a figyelmet Tar.

Holokauszt- emléktáblákat avatnak

Tizenegy erdélyi vasútállomáson emléktáblát helyeznek el az 1944 májusában Észak-Erdélyből deportált zsidók emlékére – közölte az Elie Wiesel Intézet. A közlekedési minisztériummal való együttműködés nyomán helyezik el az emléktáblákat abból az alkalomból, hogy hetven éve deportáltak 132 ezer zsidót Auschwitzba az akkor Magyarországhoz tartozó Észak-Erdélyből.

Nagybányán, Marosvásárhelyen és Szászrégenben már felavatták az emléktáblákat, június 3-ig további állomásokon fogják kihelyezni Máramaroszigeten, Felsővisón, Désen, Kolozsváron, Szatmárnémetiben, Szilágysomlyón, Nagyváradon és Besztercén.

A megemlékezési projektet Dan Sova közlekedési miniszter is támogatja. Sovát 2012 tavaszán egy holokauszttagadó kijelentése miatt Victor Ponta jelenlegi miniszterelnök, a Szociáldemokrata Párt elnöke leváltotta a párt szóvivői tisztségéből, miután kijelentette: a történelmi adatok szerint 1941-ben 24 zsidót mészároltak le a kelet-romániai Jászvásáron a német katonák, a bűncselekmény elkövetésében román katonák nem vettek részt. Sova hozzátette, Romániában a zsidóknak soha nem kellett szenvedniük.

Ponta akkor elküldte Sovát a washingtoni holokauszt múzeumba, hogy ott győződjön

meg a romániai zsidóság szenvedéseiről. A miniszter később elismerte, hogy tévedett, Izrael bukaresti nagykövetének írt levelében visszavonta kijelentéseit, amelyek sértették a holokauszt áldozatainak emlékét.

Jön az adó- és illetékritikítás

Közzétette a pénzügyminisztérium annak a csaknem száz illetéknek a listáját, amelynek eltörlésére, vagy összevonására készül. A tervek szerint 65 adójellegű illeték és 27 nem adójellegű illeték megszüntetéséről, vagy összevonásáról rendelkeznek. Eltörlik például az ideiglenes elektronikus útlevelel kibocsátásáért fizetendő 22 lejes, a cégbejegyzési tanácsadásért felszámolt óránkénti 19,8 lejes, a versenytanács adatbázisához való hozzáférésért fizetendő esetenkénti 150 lejes illetéket. Az intézkedés évi alig 780 ezer lejes bevételkiesést jelent az államkasszában, de a szakértő becslése szerint ez is megtérül a velük kapcsolatos ügyintézés megszűnése vagy egyszerűsödése által. Jelenleg 364 adójellegű illetéktípus van érvényben Romániában: ezeket 24 közintézmény szolgáltatásaiért kell fizetni, és 215 jogszabály rendelkezik róluk. A Világbank felmérése szerint a román állampolgárok évi 200 órát töltenek azzal, hogy befizessék tartozásaikat az államnak, Norvégiában évi 83 órát fordítanak adók és illetékek befizetésére.

vezércikk

SZÜCS LÁSZLÓ

Három a magyar...

Jó két évtizede az első mobiltelefonok még darabos, ormótlan jószágok voltak, aztán az idő múlásával egyre inkább megfeleltek a maroktelefon elnevezésnek, mind kisebbek, vékonyabbak lettek, apró billentyűzettel. Aztán az érintőképernyők s az okosodó készülékek, sokasodó alkalmazások elterjedésével, amikor szinte másodlagossá vált a tárgyak távbeszélő funkciója, kinőtt a tenyerünkéből a mobil. Egy friss hír egyenesen arról számol be, hogy a Távol-Keleten már az ujjpótlék a divatos, hogy a mappányi érintőfelület minden szegletét könnyebben elérhessék.

Valahogy így vagyunk az Európai Unióval. Hosszú évtizedeken át készültek a bebocsátásra váró országok a csatlakozási feltételek teljesítésére, s mire „akkorák” lettünk, mint ami a standard elvárás volt, sokaknak egyre kevésbé tetszettek a közös játékszabályok, s mintha arányérzéküket is elveszítették volna, annak megítélésében, hogy mi fontos, mi nem. Lám, hiába van a mérleg egyik serpenyőjében az a tény, hogy a jelentős infrastrukturális fejlesztések zömét uniós forrásokból finanszírozzák, az eurómilliárdok említésére immunis a közvélemény, sokkal érthetőbb arra panaszkodni, hogy az elnyomó Brüsszel le akar számolni az akácosainkkal. Holott nem rohangál fejszével a kezében Barroso úr akácfáink között, csupán megjelent egy lista az invazív fajokról, ami a szakemberek számára sem nem volt új, sem meglepő. S máris lehet euroszkepszist emlegetni. Hajlamosak vagyunk az EU-val kapcsolatban olyan kisebbrendű módon viselkedni, mintha ma is kívül lennénk, nem részesei az integrációnak. Igaz, néhány nyugat-európai kormány schengeni csatlakozásunkat késleltetve tesz is ezért, dupla adag demagógiával. Mintha itt is, ott is az lenne a baj, hogy nem tudjuk megfelelően használni közös Európánkat, közös készülékünket, mintha nekünk is valamiféle „ujjpótlékra” lenne szükségünk. S ez a szükséges pótlék nem más, mint a több türelem, több empátia, s talán több figyelem a nemzeti, állami, s uniós érdekek mellett az egyének, az európai polgárok érdekeinek az érvényesítésére. Azokéra, akikről állítólag ez az egész szól.

Márpedig bármiféle érdek akkor érvényesül, ha vannak szószólói, vannak képviselői. Akik a schengeni demagóg magatartásról ott, Európa központjában mondják el azt, amit kell. Ugyanígy tegyék szóvá, ami sajátos kisebbségi ügyeinket illeti.

Aki azt hiszi, hogy a román politikusok közül bárki is képviselné a mostani jelöltek közül az erdélyi, partiumi magyarok érdekét Brüsszelben, azt kérem, vessen egy pillantást a PSD plakátjaira, gondoljon Norica Nicolai liberális jelölt hisztériakeltésére a Székelyföld folyóirattal szemben, s vesse az eszébe a kisstilú szatmárnémeti magyar-ellenes paktumot. Ennyi elég. Aztán vasárnap éljen állampolgári jogával, s vegyen el három mandátumot az európai módon sem gondolkodni, sem cselekedni nem képes többségi politikai erőktől. Mert ez jár nekünk, hiszen tudjuk, három a magyar...

Kelemen Hunor, az RMDSZ szövetségi elnöke

Ott kell lenni, ahol a változás történik

A május 25-i választás kampányának hajrájához közeledve kértük kolozsvári irodájában az RMDSZ elnökét némi helyzetértékelésre, kitérve az ukrain helyzetre, az euróbevezetés céldátumára, s a szatmári időközi parlamenti választás furcsa előzményeire. SIMON JUDIT és SZÜCS LÁSZLÓ interjúja.

Mit gondol a mostani kampányról, akár a korábbiakkal összevetve, mennyire szól az EP-ről, illetve mennyire másról?

Hónapokkal ezelőtt azt érzékeljük, valamiféle kiábrándulás van az Európai Unióból, ezt tükrözték a tavalyi közvélemény-kutatások is. Ennek talán legfőbb oka, hogy az elvárások nagyok voltak, a gazdasági válság a romániai csatlakozás után rögtön megviselte az Európai Uniót, és megviselte Romániát is. Ugyanakkor azt is látják az emberek, hogy nagyon sok helyen olyan fejlesztések voltak uniós pénzekből, amit saját költségvetésből, országos költségvetésből ennyi idő alatt biztos nem tudtak volna megcsinálni. Az emberek ezt már kezdik megérteni. Érdekes, hogy tavaly novemberből idén áprilisig, amikor készült egy újabb felmérés, azt látjuk, hogy növekedett a bizalom az Európai Unióban. Ebben sok minden közrejátszik, a magyarázatát aligha tudnánk egy bővített mondatba belefoglalni, de azzal is összefügg, hogy az elmúlt hónapokban hangsúlyosan beszéltünk az Európai Unióról, arról, hogy az az opció, amelyet Románia és az RMDSZ már 90-ben meghozott, hogy az európai nemzetek közé kell tartozni, az európai közösséghez, unióhoz kell csatlakozni, helyes döntés volt. Nincs más út, nincs más lehetőség. A II. világháború óta a nyugati országok, az európai közösség, a Szén és Acél Közösség, majd az Európai Közösség, később az Európai Unió ennek a kontinensnek – lesz-

mítva a Balkánt, az orosz befolyást a keleti részen – békét és viszonylagos jólétet tudott biztosítani. Nem voltak emberáldozatot követelő konfliktusok nemzetek között, országok között. Ez a legfontosabb, hiszen az emberek arra vágnak, hogy békében, biztonságban éljenek, az életüket meg tudják tervezni. Ezt az Európai Unió tudta nyújtani, s az a helyes döntés, hogy ha valami nem működik az Unión belül, azt kell korrigálni. Vannak dolgok, melyek nem működnek, ezért ott kell lenni, ahol a változás történik. Mert ugyan igaz, nem azért jött létre, hogy a nemzeti közösségeknek, kisebbségeknek a sorsát rendezze, de igenis elérkezett az a pillanat, amikor erre is oda kell figyelnie. Fontos kell legyen az a 60 millió ember, akik valamilyen etnikai, nyelvi, vallási közösséghez tartoznak, az őshonos közösségekről beszélnek. Ott kell lennünk, hogy amikor a változások történnek, akkor a szavunkat hallas-

suk és tudjunk partnereket szerezni, hogy az Európai Unió ezekkel a kérdésekkel foglalkozzon, a Bizottság a tagállamok számára valamiféle követhető normát írjon elő. Ezt próbáljuk megmagyarázni ez embereknek, akik 90 százaléka soha nem kérdezett meg minket ebben az időszakban, hogy mi van Basescuval, mi van Pontával, miért szidják egymást? Mindig arról kérdeztek, mi van a munkahelyekkel, az infrastruktúrával, az autonómia-tervezetünkkel, mi van a kulturális autonómia tervezettel, mi van beruházásokkal, a MOGYE-vel? Nem az a legfontosabb problémájuk, amit a politikusok bután gondolnak, s az újságírók jelentős része bután gondol, hogy az embereknek az a fontos, ahogy a politikusok egész nap egymást szidják. Ez a nagy többséget teljesen hidegen hagyja, kiábrándítja a politikából.

Új eszközöket, új módszereket kell találni, azon kívül, hogy az emberekhez el kell menni. Hiába várod egy irodában, hogy megkeressenek, és elmagyarázod, hogy mi a helyzet. A fiatalokkal kapcsolatosan látjuk, ha a közösségi médiát nem használod, mindazt, ami az internet által adott, nem tudsz eljutni hozzájuk. Vagy ha azt gondold, elég megszervezni egy koncertet, amelyre eljön néhány ezer ember, s az mind a te szavazód, akkor rossz úton vagy. Jól érzik magukat, főleg, ha ingyen van, de másnapra annak a társaságnak a fele rég elfelejtette, hogy választások lesznek és esetleg arra szavazzon, aki meghívta. A 90-es években működtetett technikák ma már nem működnek.

Lehet szerepe az EU felé fordulásban az ukrainai válságnak?

Nem annyira, mint ezt a sajtó sugallni próbálja, vagy egy-egy politikusi nyilatkozatból le lehetne szűrni. Romániát közvetlen veszély nem fenyegeti. A térségben mi az orosz befo-

Kelemen Hunor:
Nem szabad
felelőtlenül
ijesztgetni
az embereket
csak azért, mert
kampány van

FOTÓ: SZÜCS LÁSZLÓ

lyási övezet peremén vagyunk, akár csak Magyarország, Lengyelország, a balti államok. Amit én tapasztalok és nem csak az erdélyi magyarok körében, hanem általában Romániában, hogy az oroszok iránti bizalmatlanság – nem mondom oroszellenességet, nem szeretnék ilyen kategorikusan fogalmazni – nagyon erős még most is, és ennek megvannak a maga okai. Oroszország, majd a Szovjetunió ennek a térségnek soha nem a szabadságot hozta el, soha nem a jólétet, a biztonságot, hanem a kiszolgáltatottságot, az alárendeltséget, a diktatúrát, a kommunizmust, a Gulágot. Az emberek ezt nem felejtették el, még az én nemzedékem sem, amely a kommunizmus végén szocializálódott, de az orosz, szovjet befolyást közvetlenül nem érezte úgy, mint szülein, nagyszülein nemzedéke. Ennek ellenére mindenki tudja, érzi, hogy nem onnan jön stabilitás, a fejlődés, a biztonság.

Azért ez nem feledtetheti az Ukrajnában meglévő idegen- és kisebbségellenességet.

Egy dolog biztosan látszik: a nyugat-ukrajnai, demokratikusnak tűnő politikai mozgalmak hihetetlenül nacionalisták, hogy mennyire demokratikusak, azt fenntartásokkal kezelem. Nyugat-Ukrajna van konfliktusban Kelet-Ukrajnával, amely ugyanannyira nem demokratikus és ugyanannyira nacionalista. Két erős nacionalizmus csap össze. Sőt, azt mondják a barátaim, akik jobban ismerik az ukrajnai helyzetet, hogy a történetek egyik megközelítése szerint ez oligarchák összecsapása. Másik megközelítési mód – és mindegyiknek igaza van valamilyen mértékben –, hogy Oroszország annyira megerősödött, hogy úgy érzi, ki fogja terjeszteni a befolyását a NATO határáig. A NATO és az Unió határa ebben a pillanatban Románia, Magyarország, Lengyelország, a balti államok, illetve közel-közzel Moldova. Ami Romániát ebben a kérdésben jobban érdekli, az Moldova helyzete, s hogy mi lesz Transznisztríával, az egy feszültségfészek, ahol bármikor kirobbanhat egy éles, vagy kevésbé éles, emberáldozatokat követelő konfliktus is. Romániát ez közvetlenül nem érinti, de az emberek, amikor a biztonságukat

érik veszélyben, rögtön odafigyelnek. A politikusoknak erre oda kell figyelniük, ez kötelessége annak, aki vezető funkciót vállalt, ugyanakkor kötelessége korrektül tájékoztatni az embereket. Nem szabad pánikot kelteni, nem szabad azt mondani, hogy tessék paszulykonzervet venni, mert lehet, holnaptól nem lesz az üzletekben élelmiszer. Nem szabad feleltelenül ijesztgetni az embereket csak azért, mert választási kampány van.

Noha nem kampánytéma a schengeni csatlakozás, felvetődött, hogy az ukrajnai válság gyorsíthatja fel a folyamatot. Mit gondol erről?

Ezt így nem merném kijelenteni, nem látom a racionalitását. A schengeni csatlakozásról van egy világos álláspontom, amit többször elmondtam, hol finomabban, hol durvábban. A régi tagállamoknak meg kell érteniük, hogy ha egyszer valamilyen megállapodtak, ha egy kritériumrendszerrel kitűzték, ha egy szerződést aláírtak és azt teljesíti Románia és Bulgária, akkor nem fogadható el, hogy újabb és újabb feltételeket, mondvacsinált ügyeket találjanak a csatlakozás elodázásához. Márpedig az összes technikai feltételt Románia teljesíti. Ilyen értelemben megalázó, elfogadhatatlan, amit tesznek. Folyton azzal riogatják saját választóikat, hogy a schengeni csatlakozással fogják a románok előzönlenni Hollandiát, Nagy-Britanniát. Ez elfogadhatatlan. Másrészt az látszik, nem tud mit kezdeni az Európai Unió jelentős része azzal, hogy a saját határait, – nem a Románia által biztosított schengeni határokat – nem képes ellenőrizni. E miatt próbálnak valamilyen tamponzónát fenntartani ideig-óráig. A menekült bekerül Görögországba, onnan Bulgáriába, majd Romániába, ahol ki lehet szűrni valamennyit belőlük, de ez nem tisztességes megoldás. Ettől függetlenül azt mondom, 2014 vége, 2015 eleje után két lépcsőben, először a légi- és tengeri közlekedésben, utána a szárazföldiben meglesz a csatlakozás. Az ukrán helyzethez nem látom, hogyan kapcsolódna, mert az ukránoknak így is, úgy is vízum kell, a moldovaiknak már nem kell vízum. Magyarország, Lengyelország a schengeni övezethez tartozik

és ugyanúgy határosak Ukrajnával, mint Románia. Érthetetlen, hogy Hollandia, Nagy-Britannia időnként miért próbálja azt a látszatot kelteni, hogy a schengeni probléma oldja meg azt, ami egyébként nem schengeni kérdés, hisz a román állampolgárok ma is éppen úgy utaznak oda.

Immár van hivatalos céldátum az euró bevezetésére: 2019. Ez mennyiben része a választási kampánynak, illetve van-e mögötte komoly kormányakarat, gazdasági realitás?

Ha a maastrichti kritériumot és a konvergencia programot nézzük, akkor Románia 2019 végére képes teljesíteni azokat a feltételeket, melyek szükségesek, hogy az euróövezethez csatlakozzunk. Kérdés az, hogy a növekedés, a gazdaság helyzete milyen lesz öt év múlva? Ezt hihetetlenül nehéz megjósolni, még akkor is, ha az előrejelzések 2015-re jók. Kormányzati szinten olyan döntéseket kell hozni, amelyek az euróövezethez való csatlakozás feltételeit biztosítják, de ez nem jelenti azt, hogy automatikusan csatlakozni lehet vagy kell 2019-ben. Én ezt ambíciózus és teljesíthető határidőnek látom. A konvergencia-programhoz 2010 óta minden kormány tartotta magát, mind az infláció, mind a deficit, mind a gazdasági növekedés évnegyedekre lebontva, s éves bontásban benne van abban a kritériumrendszerben, ami szükséges. 2019-hez abban az esetben ragaszkodnék, ha minden feltétel teljesül és az Európai Unió tartós növekedési pályára áll, ami az jelenti, Románia is tartós növekedési pályán tud maradni.

Visszatérve a május 25-i választásra, tart attól, hogy az erdélyi magyarok egy része átszavaz Magyarországra?

Ez olyan kérdés, amit föltesznek az emberek, mert olvasták egyébként nem túl zseniális elemzők írásában, hogy akár úgy is lehet szavazni. Nem, mindenki a saját lakhelyén szavaz. Hiába van magyar állampolgársága valakinek, ha Romániában van a lakohelye, akkor itt szavaz. A két szavazás a Btk. szerinti büntetést von maga után. A szavazati joggal élni kell, minden alkalommal erre biztatjuk

„Annyian leszünk, ahányan szavazunk”

Ha a magyar emberek valóban elmennek szavazni, van esély egy harmadik európai parlamenti mandátum megszerzésére – jelentette ki az Erdélyi Riportnak KOVÁCS PÉTER. Az RMDSZ kampányfőnökét CSEKE PÉTER TAMÁS kérdezte.

Öt éve még jelöltként korteskedett az európai parlamenti választások előtt, ma a kampány irányítója. Miben tér el az idei kampány a 2009-esétől?

Kampánytechnikai szempontból és a kontextusát tekintve is más, mint öt éve. A magyarok bizalma az Európai Unióban 2007-ben és 2009-ben is magas volt. Felméréseink azt mutatják, ez a bizalom jóval magasabb volt a románok körében mért átlagnál. Ezzel is magyarázható, hogy 2007-ben és 2009-ben nyolc százalék fölött volt a magyar jelöltek (2007-ben Tőkés László és az RMDSZ) támogatottsága. Ez annak tulajdonítható, hogy a román nemzetiségű választók jóval kisebb arányban mentek el szavazni, mint a magyarok. Később csökkent az Európai Unióba vetett bizalom a magyar közösségben, a mindennapokban is észlelhető az volt euroszkepticizmus. Az emberek azt látták, nem az EU oldja meg a problémáikat, legfeljebb anyagi eszközöket tud nyújtani erre. Mindezzel számos olyan szabályozás jár együtt, amelyekhez nem voltunk hozzászokva. Emellett szociológusok mondják, hogy a magyar kormány „szabadságharca” az Európai Unióval szemben a

Kovács Péter:
Ahhoz, hogy egy jelölt eljusson egy ajtóig, rengeteg munka szükséges

FOTÓ: MASZOL.RO

magyarországi sajtón keresztül érezteti hatását Erdélyben is. Érzékelték, hogy feszültségek vannak Brüsszel és Budapest között, és sokan úgy gondolták, e konfliktusokban Orbán Viktoréknak van igaza. Ez tehát az eltérő kontextus. A másik különbség az előző kampányhoz képest, hogy idén nagyobb hangsúlyt fektetünk az online eszközökre. A legújabb mérések azt mutatják, ismét nő az EU-val szembeni bizalom.

A kampány neheze a jelöltekre hárul, ajtóról ajtóra járva keresik meg a választókat. Mi a kampánystáb feladata?

Ahhoz, hogy egy jelölt eljusson egy ajtóig, rengeteg munka szükséges. Autós karavánjuk járműveibe üzemanyag, gépkocsivezető kell, kísérőiknek enniük, aludniuk kell,

kampányanyagokkal is el kell látni őket. Az előkészítési folyamatban az egyik legnagyobb kihívás az volt, hogy az öt jelöltünk karavánját logisztikailag megszervezzük, körútjukat olajozottá tegyük. A door to door valóban a kampány neheze, emellett találkozokat, médiaeseményeket is kell szervezni. Már a kampány előtti utolsó 45 napban mindenki volt találva, egyenesben volt, és ment is, mint a karikacsapás. Persze, a kulisszák mögött tudunk szervezési problémákról is, de bízom abban, hogy ez kifele nem látszott.

Említette, hogy nagyobb hangsúlyt fektetnek az online kampányra. Annyira jók voltak a korábbi tapasztalatok, hogy megéri?

Korábban még azt mondtuk, nem lehet interneten megnyerni a választásokat, ám aki online nincs jelen, az nem létezik. Most már nem mondjuk annyira hangosan és teljes meggyőződéssel, hogy interneten nem lehet megnyerni a választásokat. Megnyerni valóban nem lehet, de jelentős szavazóbázist tudunk a világhálón elérni. Folyamatosan monitorizáljuk minden online jelenlétünk (Facebook-posztjaink, videoklipjeink, fényképes üzenethordozóink) nézettségét, és már 400 ezer fölötti azoknak az erdélyi magyaroknak a köre, akikhez eljutottunk. Gyakorlatilag minden szavazónkat elértük a kampány során legalább egyszer az interneten. Ez óriási szám. Emellett a YouTube-ra feltett anyagainknak is több tízezres

▷ a választókat. A május 25-i választásokon egy lista van, az a romániai magyarság és az RMDSZ listája. Butaság az mondani, hogy lehet akár így, akár úgy, esetleg kétszer is szavazni. Ismétlem: nem lehetséges.

Mi a véleménye arról, ami Szatmár megyében történt, ahol a szociáldemokrata koalíciós partner a libe-

rálisoktól „kölcsonzott” egy jelöltet ahhoz, hogy az RMDSZ-t biztosan le tudják győzni az időközi választáson?

Nem ezért kölcsonzotték, ez csak a retorika volt, ami a PSD részéről hihetetlenül nagy butaság. Ilyen nyilatkozatokkal nem lehet erősíteni a koalíció kohézióját, másrészt nagyon nehéz lesz így az elnökválasztáson

magyar szavazatokat szerezni. Ez azok közé a nyilatkozatok közé tartozott, amit az ember másnap már kicsit megbán, a kampány végén akár szégyelli is, ha elé teszik. Ami történik, az a román politika krónikus betegségét mutatja föl ismételtén, amit nem tudnak orvosolni, hogy egyik pártból ugrálnak a másikba, pecsétekkel rohangálnak, ideológiai kérdések nem

a nézettsége. Használjuk a Google Ads-szet, a klasszikus internetes bannereket, ugyanakkor nagy számú e-mail címre küldünk ki névre szóló üzeneteket. Ezeket elsősorban véleményformálók, civil szervezetek vezetői, egyházi személyiségek, újságírók kapják meg.

Az RMDSZ készített belső felméréseket is a választások előtt. Milyenek ítélik a szavazási hajlandóság az erdélyi magyarok körében?

Az előző EP-választáshoz képest a már említett euroszepticismus miatt csökkent a magyarok szavazási kedve, ám közben csökkent a románok bizalma is az EU-ban 6-8 százalékkal. Pontos felméréseink nincsenek a várható román részvételtől, de a médiában látott számok alapján azt mondhatjuk: ha ezen az úton haladunk, és a magyar emberek valóban elmennek szavazni, akkor van esély a harmadik jelölt bejuttatására is. Ehhez hét százalék fölöttinek kell lennie az RMDSZ támogatottságának, akár át kellene ugrani a 8 százalékot, a három teljes mandátumhoz ugyanis a szavazatok 9,2 százaléka van szükség. Minél közelebb jutunk ez utóbbi arányhoz, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy visszaosztással bejut a harmadik jelölt. Ez a román részvételen is múlik.

Együttműködési megállapodásuk van az MPP-vel. Segítenek-e a kampányban?

Segítenek, különösen azon a hét településen, ahol polgármesterük van, például Gyergyószentmiklóson és Tusnádfürdőn. Úgy gondolom, ennek az együttműködésnek jelzésértéke is van. Azt mutatja, hogy az RMDSZ nyitott a tárgyalásokra, a

megegyezésre azokkal, akikkel lehet. Azokkal a pártokkal lehet, amelyek nem azért jöttek létre, hogy öt százalék alá nyomják az RMDSZ-t, s nem rúgnak bele minden héten az RMDSZ-be.

Az EMNP autonómiakaravánt indított Erdélyben. Tekinthető-e ellenkampánynak?

Kampányfőnökként nem érzem, hogy az EMNP az elmúlt hónapban bármilyen tevékenységet végzett volna. Főleg a magyarországi sajtóban lehetett néha olvasni róluk. Ám semmiképpen nem kavar be az RMDSZ kampányába az, hogy egy Kézdivásárhely nagyságú városban hetvenen elmennek egy autonómiafórumra, ahol elhangzik, hogy el kell menni szavazni, és mindenki szavazzon a lelkiismerete szerint. Egyébként a legutóbbi hatvan napban egyetlen nyilatkozatot sem lehetett olvasni RMDSZ-es politikus részéről, amely Tőkés Lászlóval vagy a Néppárttal foglalkozott volna.

Május 25-én időközi választás lesz egy szatmári képviselői mandátumért is. Mennyire befolyásolja Nagy Szabolcs esélyeit, hogy a liberálisok jelöltjét elhappolta a PSD?

A romániai politika állapotát tükrözi az, hogy a történelmi hagyományokkal rendelkező, magát jobboldalisként definiáló Nemzeti Liberális Párt egyik országos alelnöke egyik pillanatról a másikra átmegy a legnagyobb baloldali pártba, és csuklás nélkül elmagyarázzák, hogy ez választói akaratból történik így. Ebből is látszik, Romániában nincs hagyományos jobboldal és baloldal, csak pártérdekek. Ez csúnya húzás volt, aminek nem örvendünk, mert akkor

van reális esélye a jelöltünknek nyerni, ha a harminc százalékban magyarok lakta választókerületben legalább a két nagyobbik román párt jelöltjei egymás ellen küzdenek. Ha Ovidiu Silaghi liberális színekben indult volna, és akad egy erős szociáldemokrata jelölt is, akkor Nagy Szabolcs a 30 százalékos támogatottsággal is megszerezhetné volna a mandátumot. Én bízom abban, hogy a román választók is látják, ez milyen mocskos játék. Az már csak hab a tortán, hogy koalíciós szövetségesünk, a miniszterelnök Szatmárra megy, és azt mondja, le kell győznünk a magyarokat, le kell győznünk az RMDSZ-t. Victor Ponta ugyanazt a retorikát használta, mint amivel 2012-ben az egész országban éltek. Utána pedig bebizonyították, hogy a hetven százalékos többségünkkel semmit nem tudnak kezdeni. Biztos lesz még a koalíció szintjén ajtócsapkodás a PSD és az RMDSZ között emiatt a gesztusért.

Ha tömören kell megfogalmaznia, miért fontos elmentni szavazni május 25-én, hogyan érvelne?

Két okból is kiemelten fontos részt venni az európai parlamenti választásokon, az egyik a gazdasági fejlődéshez, a másik kisebbségi létünkhöz kapcsolódik. Mind a két területen áttörést kell elérnünk az Európai Unióban. Több pénzt kell hoznunk Erdélybe, illetve el kell érünk azt, hogy az Európai Unió szintjén foglalkozzanak a kisebbségi kérdésekkel. Ha ott vagyunk az Európai Parlamentben, fent tudjuk tartani a sajátos érdekeinket, el tudjuk vinni Erdélyt Európába, ha nem vagyunk ott, akkor 32 román politikus fog Brüsszelben és Strasbourgban a romániai valóságról beszélni. Vasárnap annyian leszünk, ahányan szavazunk.

számítanak. Tulajdonképpen semmi sem számít, csak pozícióban lenni. Ezt mélyen elítélem, mert ezt megint a politikai osztály hiteltelenségét, kiszámíthatatlanságát mutatja. Ez már annyira kiszámíthatatlan, hogy a kiszámíthatatlanság lesz kiszámítható.

Mindez mozgósítóan is hathat a magyar választókra?

Így van, ez motiválhatja a magyar választókat. Ez nem olyan körzet, amit könnyen meg tudnánk nyerni, de nem is tartom kizártnak, hogy sikerül. A Szatmár megyei és szatmárnémeti magyarok, románok megtapasztalták, nem elegendő egy váltást azzal kiszélesíteni, hogy a magyarokat el kell hajtani az önkormányzatok éléről, és akkor a dolgok gyorsan jóra fordul-

nak. Két esztendő telt el az önkormányzati választás óta, és a helyzet sokkal rosszabb a liberális megyei elnökek és szocialista városvezetőkkel. A magyarok és a románok is vissza-sírják Ilyés Gyulát és Csehi Árpádot. Biztos, hogy Victor Pontának nem volt szüksége erre a nyilatkozatra, tetszik, nem tetszik, ez később még szembe fog jönni vele.

Helyettesek háborúja

Romániában háborús pszichózis van kialakulóban, miután különgépének a román légtérből történő kitiltására reagálva Dmitrij Rogozin orosz kormányfőhelyettes bombázással fenyegette meg Romániát. CSEKE PÉTER TAMÁS szakértőket kérdezett arról, van-e mitől tartanunk.

Előzmény nélküli, orosz részről fenyegető hangnemű nyilatkozatháború bontakozott ki Bukarest és Moszkva között, miután Románia nem engedte be légtérébe Dmitrij Rogozin orosz kormányfőhelyettes különgépét. Victor Ponta miniszterelnök a nemzetbiztonságért felelős Legfelső Védelmi Tanács (CSAT) összehívását sürgeti, és talán az sem véletlen, hogy a NATO főtitkára a múlt héten Bukarestben járt, illetve Joe Biden amerikai alelnök, majd a CIA és a Pentagon is a román fővárosba látogat. Romániában érezhető egy háborús pszichózis, amelyet fokoz, hogy a védelmi tárca nem adott hivatalos magyarázatot arra, miért szelik keresztül-kasul az országot harcokcsikból álló konvojok, és miért küldenek ki behívókat a katonai központok a sorkatonai szolgálatot teljesítő férfiaknak (lásd keretes írásainkat).

„Legközelebb bombázógéppel jövők” A román-orosz viszony már az ukrán válság kirobbanása előtt sem volt feszültségmentes. Ám miután Bukarest a szövetségeseihez (NATO, EU) igazodva többször is elítélte Vlagyimir Putyin expanziós törekvéseit, sürgette Moldova Köztársaság kikerülését az orosz érdekszférából, majd nem engedte be légtérébe magas rangú orosz politikusok különgépét, Moszkva már katonai erejével kezdett fenyegetőzni. Előbb az orosz államvezetés szócsöve, az *Oroszország Hangja* rádió értekezett arról, hogy az orosz hadsereg 30 perc alatt le tudja rohanni Romániát, majd a román légtérből való kitiltására reagálva Rogozin kormányfőhelyettes üzent, hogy legközelebb bombázógéppel repül Romániába.

Tüntetők Kijevben: el a kezekkel Ukrajnától!

Az orosz kormányfő helyettese a második világháborús európai hadszíntéren aratott Győzelem napján, május 9-én tett látogatást a sza-

kadár Dnyeszteren túli Köztársaságban (Transznisztria). Az orosz delegáció különgépe, átrepülve a román légtéren, Chişinăuban szállt

Mivel az Egyesült Államok és Oroszország atomhatalom, és egyik sem akar harmadik világháborút, helyettesek háborúznak. Ezek a helyettesek az ukránok és az Ukrajnában élő oroszok. (Nógrádi György)

Rasmussen: a NATO nem hagyja magára Romániát

Románia „nincs egyedül” a térségben kialakult komoly válsággal szemben, hiszen tagja a NATO-nak, amelyben mindegyik szövetséges élvezi a katonai szervezet teljes védelmét. Erről személyesen Anders Fogh Rasmussen NATO-főtitkár biztosította Bukarestet, miután a térségben kialakult helyzetről egyeztetett Băsescu államfővel a román fővárosban. A katonai szervezet vezetője szerint Ukrajna jövőjéről nem Oroszországnak és nem a NATO-nak, hanem Ukrajnának kell döntenie. Hangsúlyozta: ugyanez érvényes Moldovára is, a NATO pedig elvárja Oroszországtól: tartsa tiszteletben Ukrajna és Moldova szuverenitását és ne próbálja destabilizálni se Ukrajnát, se Moldovát. „Azok után, amit Ukrajnában látunk, senki sem bízhat abban, ha Oroszország garantálja valamely állam szuverenitását és területi egységét” – fogalmazott Rasmussen, hozzátéve, hogy miután Oroszország 1994-ben garanciát vállalt Ukrajna területi épségére, most „illegális katonai műveletekkel, erővel elveszi területét”. Kifejtette: az orosz agresszió aláaknázza azokat az elveket, amelyekre a béke és jólét épül, a népek önrendelkezésének elvét és ismét a már elvetett „befolyási övezetek” elvét helyezi előtérbe. Úgy értékelte: most bebizonyosodott, milyen fontos a közös védelem, amelynek „Európa és Észak-Amerika erős kapcsolata képezi a szilárd alapját”. Közös sajtóértekezletükön Băsescu arról beszélt, hogy Románia a NATO keleti szárnyának megerősítését szorgalmazza. Úgy vélekedett: a Fekete-tenger lett a térség legsérülékenyebb pontja, emiatt is szükség van a felborult stratégiai egyensúly helyreállítására. Băsescu köszönetet mondott Rasmussennek, hogy a Krim orosz annektálásával megnövekedett instabilitásra a tagállamok szolidárisan reagáltak: az Egyesült Államok, Franciaország és Kanada harci repülőket küldött Lengyelországba és Romániába, illetve hadihajókat a Fekete-tengerre.

le, ám hazatérésüket megakadályozták a román hatóságok, mert Rogozin szerepel az EU által szankciókkal sújtott orosz vezetők listáján. (A Transznisztríába tartó orosz gép előzőleg azért hatolhatott be a román légterbe, mert pilótája egyszerűen letagadta, hogy kiket szállít.) Az orosz politikus a román hatóságok eljárását nem hagyta válasz nélkül: a bombázógéppel való riogatás után „nagyon durva” válaszlépést ígért Bukarestnek. Tény, hogy a román állami vezetők is olajat öntöttek a tűzre. Victor Ponta kormányfő arról beszélt, hogy vadászrepülőkkal parancsolták volna földre Rogozin gépét, ha megpróbált volna behatolni a román légterbe, Băsescu államelnök pedig azt számolgatta, vajon hány vodkát ihatott az orosz politikus, mielőtt bombázással fenyegette Romániát.

Nógrádi: Kijevnél van a megoldás Az ismert magyarországi biztonságpolitikai szakértőt, Nógrádi Györgyöt nem lepte meg Rogozin hangneme, az sem, hogy fenyegetőzései riadalmat keltettek Bukarestben. Szerinte azonban Romániának nincs mitől tartania, mert az orosz államfő szava a döntő az orosz diplomáciában, Vlagyimir Putyin álláspontja pedig a kormányfőhelyettesénél „cizelláltabb”. Az *Erdélyi Riportnak* nyilatkozó Nógrádi emlékeztetett arra, hogy Dmitrij Rogozin az egyik legprofibb moszkvai diplo-

Szavazási előkészület az egyik keleti megyében. A cél a föderalizáció?

mata, aki korábban Oroszországot képviselte a NATO-nál. Hazatérése után miniszterelnök-helyettesnek nevezték ki, és a fő feladata az volt, hogy a megnövekedett kőolaj- és földgázbevételekből az orosz hadiipart fejlessze, emellett Moldova Köztársaságért is felel az orosz kormányban. „Nekem volt szerencsém találkozni vele, minden előadása, megnyilatkozása kőkemény. Várható volt, hogy ezt az álláspontot fogja képviselni” – mondta a szakértő. Szerinte a román-orosz nyilatkozatháború rövid idei tart, a két ország előbb-utóbb rendezi kapcsolatait. „Jelenleg Oroszországgal szemben hasonló hangvételt alkalmaz a három balti állam is, amely Romániához hasonlóan amerikai katonai segítséget kért, illetve Lengyelország is, amely egyenesen azt kérte, hogy NATO-

csapatok állandóan állomásozzanak a területén” – emlékeztetett Nógrádi.

A biztonságpolitikai szakértő szerint tény, hogy jelenleg az orosz-ukrán válság kapcsán az Ukrajnával határos országok egy része orosz veszélyt érez. Ilyen a három balti állam, illetve Lengyelország és Románia. Ezzel szemben Magyarország és Szlovákia nem tart Moszkvától. „Lengyelországban a lakosság 20-25 százaléka fél az oroszoktól, Magyarországon ez az arány tíz százalék, Szlovákiába mindössze 4 – idézte Nógrádi egy felmérés adatait, amely Romániára nem terjedt ki.

Nógrádi szerint van esély arra, hogy a következő hetekben az ukrajnai feszültség oldódjon. Mint fogalmazott: jelenleg a „helyettesek háborúja” zajlik Ukrajnában. „Gyűlöli egymást és szemben áll egymással az Egyesült Államok és Oroszország, ám mivel a két fél atomhatalom, és egyik sem akar harmadik világháborút, helyettesek háborúznak. Ezek a helyettesek az ukránok és az Ukrajnában élő oroszok”. Az ukrán válság oldódásának kulcsa Nógrádi szerint Kijev kezében van. Emlékeztetett arra, hogy az ukránok a rendkívüli német nyomás ellenére még arra sem hajlandók, hogy meghívják a tárgyalóasztalhoz Kijevbe az ott élő oroszok képviselőit. Ugyanakkor kudarcba fulladt az a kerekasztal-beszélgetés is, amelyet a müncheni biztonságpolitikai fórum német vezetője kezdeményezett Kijevben. „Ha megtartják az ukrajnai választásokat, akkor már lesz egy többé-

Harcskocsikonvojok, katonai behívók országszerte

Az elmúlt napokban harcscsiból álló katonai konvojok szeltek át az országot, illetve a megyei katonai központok sorra küldték ki a behívó parancsokat olyan férfiaknak, akik már teljesítették a sorkatonai szolgálatot. A háborús pszichózist csak növelte, hogy a védelmi minisztérium sem a harcscsibák mozgására, sem a behívókra nem adott hivatalos magyarázatot. Parajd alpolgármestere a *maszol.ro*-nak arról számolt be, hogy a községben és a hozzá tartozó falvakban ötven – különböző életkorú – férfit értesített a Hargita megyei katonai központ arról, hogy megadott időpontban jelentkezzenek a helyi rendőrsőn „katonai helyzetük tisztázása érdekében”. Egy ötven éves Maros megyei magyar gépészmérnök szintén a portálnak számolt be arról, hogy többedmagával kapott behívót, és már jelentkezett is a katonai központnál. Ott személyes adatokat kértek tőle, amelyeket nyilvántartásba vettek, illetve aláíratnak egy nyilatkozatot, miszerint vállalja, hogy ha szükség van rá és újból szólítják, jelentkezni fog. Borbély László, az RMDSZ politikai alelnöke a *Transindexnek* azt nyilatkozta: tárgyalt a behívókról a védelmi miniszterrel, akitől azt a választ kapta, ezek „egy rutinellenőrzés” részei. „Ukrajnában küszöbön egy polgárháború, ami kihatással van a teljes régióra. Ilyenkor nyilván mindenki körülnéz a saját háza táján” – tette hozzá a politikus.

▷ kevésbé legitim kormány. Nyilván szükség van egy olyan orosz-amerikai párbeszédre, amelyen kompromisszum születik Ukrajna kapcsán, akár olyan kiegészítés is, ami nem tetszik majd a kijevi vezetésnek. Annak ellenére, hogy szemben állnak egymással, Washington és Moszkva is tudja, együtt kell működniük, ahogy történt ez Szíria esetében is” – mondta a szakértő.

Az EU-val társulási szerződést aláírni készülő Moldova Köztársaság várható sorsáról kijelentette: a Szovjetunió szétesése óta a Nyugat, elsősorban az Egyesült Államok célja az, hogy Oroszországot gazdasági eszközökkel keletre tolja. „Ha egy ország tagja a NATO-nak, az katonai védelmet jelent számára. Egy társulási szerződés az Európai Unióval csupán lehetőség, de nem több” – jelentette ki. Hozzátette, a három balti állam nem tartozik az orosz érdekszférába, Ukrajna és Moldova viszont igen. „A Nyugat ezeket a területeket is szeretné kivonni az orosz érdekszférából. Emiatt rendkívül éles véleménykülönbségek vannak” – magyarázta a feszültségek okát a szakértő.

„Nem kell komolyan venni”

Rogozin fenyegetőzéseit Kőszeghy Elemér, a *Kárpáti Igaz Szó* főszerkesztője szerint sem kell túl komolyan venni. „Románia mégiscsak EU- és NATO-tag. Ukrajna és Moldova más helyzetben van, hisz nem tagja egyik szövetségnek sem” – mondta az ÚMDSZ-ben is politizáló újságíró az *Erdélyi Riportnak*. Szerinte Moldovának sem kell katonai konfliktustól tartania Moszkva irányából, politikai és gazdasági nyomástól azonban igen. „És Chişinău a Dnyeszter-melléktől is elbúcsúzhat” – tette hozzá.

Nógrádihoz hasonlóan Kőszeghy is úgy véli, az ukrajnai válság enyhülése elsősorban Kijeven múlik. „A mostani ukrán vezetés a kezdetektől nacionalista álláspontra helyezkedett, első pillanattól erőből kezdett politizálni. De nem voltak tisztában a valós közhangulattal és úgymond elfeledkeztek Moszkváról. Azóta is szerencsétlenül viselkednek: egyfelől az események után kulognak, másfelől víz helyett rendre

Dmitrij Rogozin, az orosz kormányfő egyik helyettese egy harci gép mellett. Nem kell komolyan venni?

olajat öntenek a tűzre” – magyarázta. Az újságíró szerint Kijev a megoldást az elnökválasztástól várja, de ha megtartják is, eredményét a két kelet-ukrajnai megyében biztosan nem fogadják el. „Ráadásul majd mindenik jelölt a Krím visszatérése mellett tör lándzsát, arra meg szerintem ihatnak hideg vizet. Ebből kifolyólag a Krím, ha csak Kijev nem fogadja el azt, ami történt, állandó akadály lesz egy normális orosz-ukrán viszonyban” – mondta Kőszeghy.

Kérdésünkre, miszerint nem tekinthető-e részben legitimnek Moszkva aggodalma az Ukrajnában élő oroszok sorsa miatt, az újságíró

emlékeztetett arra, hogy Donyeck megyében kikiáltották a népköztársaságot, kormányt alakítottak, parlamentet hoztak létre, elfogadták az alkotmányukat is. „Az alkotmányukban azonban NEM az szerepel, hogy Oroszországgal egyesülnek, hanem szövetségi államként megmaradnak Ukrajna kötelékében. Ez egyfajta válasz a Kijev és a Nyugat által hangoztatott szeparatista, szakadár vádakra is. Keleten kezdettől azt hangoztatták – csak ez nem jött át sem az európai, sem az ukrajnai sajtóban –, hogy ők a föderalizáció mellett szállnak síkra. Ukrajnában van, aki azt mondja, épp a föderalizáció vezet az ország feldarabolásához, s van, aki szerint egyedül a föderalizáció tarthatja egyben. A puding próbája az evés. Még nem kóstoltuk. Csak azt tudjuk, hogy a központosított hatalom ahhoz vezetett, amihez” – fogalmazott az újságíró.

Kőszeghy szerint Kárpátalja is jól járna a föderalizációval, de csak abban az esetben, ha megőrizhetné területi-politikai függetlenségét. „Egyes elképzelések szerint, ha mindez megtörténne, akkor a nyugat-ukrajnai – tehát galíciái – erősen nacionalista megyékhez csapnák, ami semmi jót nem vonna maga után a magyarságra nézve. De az egész régióra sem” – mondja a *Kárpátaljai Igaz Szó* főszerkesztője.

Ukrajnában van, aki azt mondja, épp a föderalizáció vezet az ország feldarabolásához, s van, aki azt, egyedül a föderalizáció tarthatja egyben. A puding próbája az evés. Még nem kóstoltuk. (Kőszeghy Ferenc)

Mit mond az RMDSZ Rogozin kijelentéseiről?

„Dmitrij Rogozin magánemberként tett megszólalásait figyelembe kell venni. Jelentős beosztású orosz politikus, ezért kétlem, hogy szabadon meg tudna nyilvánulni” – kommentálta az *Erdélyi Riportnak* a román vezetés és orosz miniszterelnök-helyettes közötti nyilatkozatháborút Korodi Attila. Az RMDSZ-es környezetvédelmi miniszter indokoltan tartja a Legfelsőbb Védelmi Tanács (CSAT) összehívását. „Egy dologban biztos vagyok, ebben a térségben nem lesz háború” – tette hozzá. Indokoltan tartja a védelmi tanács összehívását Borbély László, a képviselőház külügyi bizottságának elnöke is. „Ha már létezik ez a testület, rég össze kellett volna hívni. Az államfő kezdeményezésére korábban akkor is ülésezett a CSAT, amikor nem lett volna szükség erre. Most indokolt lenne, az összehívása pedig a Bănescu és Ponta közötti viták miatt húzóódott el” – nyilatkozta a *maszol.ro*-nak a politikus, aki szerint a CSAT összehívása nem csak az orosz politikusok fenyegetőzései miatt, hanem a krími válság egész Kelet-Ukrajnára történő kiterjedése miatt is indokolt. Borbély Dmitrij Rogozin fenyegetőzéseiről azt mondta: beleillenek Oroszország eddigi stratégiájába. „Vagyis az erőpozícióból történő politizálásba. Úgy látom, sajnos ezzel a stratégiával Moszkva nem akar felhagyni, bárhog is próbálják bizonygatni, hogy ők tárgyalni akarnak” – jelentette ki.

A sajtószabadság tavalyi fantomja

Lehet-e mérni a sajtószabadságot, amely mindig változó állapotban van, mint a tenger felszíne, amely ritkán teljesen vízszintes? Ez jelenthetné a 100%-os pozitív nyugalmat! De a hullámok fodrozódó vagy viharos magassága már kimutatható. Erre vállalkozik 33 éve a washingtoni székhelyű Freedom House (Szabadság Háza) nevű szervezet, amely 2013-ban 2012-höz hasonlóan Magyarországot a „részben szabad” kategóriába sorolta, de három hellyel és egy ponttal előbbre, mint egy évvel korábban, Romániát tizenhárom hellyel lejjebb, és ami számomra a legfeltűnőbb az idei jelentésben, hogy az Egyesült Államok a 21. helyről a 30.-ra csúszott le.

Egyetértek a román szakember, Mircea Toma múlt heti számban közölt véleményével, a két szomszéd ország közötti ilyen különbség valószínűleg a vizsgálati módszer pontatlanságából és egy hagyományos szemléleti elfogultságból fakadhat. S bár nincsenek kellő mélységű ismereteim ahhoz, hogy megítélhessem a romániai helyzetet, ez a számszerű távolság indokolatlannak tűnik.

A Freedom House 73. éve működik, 1980 óta készül ez a nemzetközileg igen tekintélyes, de sokszor vitatható lista, amelyet leginkább Churchill 1946-os fultoni beszédében a *demokráciáról* mondottakhoz hasonló szavakkal lehet egészében minősíteni. Az egykori brit miniszterelnök szerint: „a demokrácia a legrosszabb kormányzási forma – nem számítva az összes többi, amellyel az emberiség időről időre megpróbálkozik.” Ez a lista is hasonló viták kereszttüzébe szokott kerülni, eszerint: „nem biztos, hogy a legjobb, de nincs jobban használható” – állítják szakemberek világ-szerte.

A jelentést minden évben május 3-án, a sajtószabadság világnapján hozzák nyilvánosságra. Idén már

Wisinger István

FOTÓK: NÉPSZAVA

197 ország állapotát vizsgálták három kategória szerint 23 módszertani kérdésre kapott válasz és a 109 mutató alapján osztott pontokkal. Az eredmény három kategóriát állapít meg: a *jogi környezet* (0–30), a *politikai környezet* (0–40) és a *gazdasági környezet* (0–30). A végleges értékelést egy 60 fős New York-i gárda készíti el és eredményeiket 6 regionális konferencián vitatják meg külső elemzők, tanácsadók és az FH alkalmazottjai részvételével. Majd e vita summájaként kerül be egy-egy ország a három kategória egyikébe a „szabad” (0–30 pontig), a *részben szabad* (31–60) és a *nem szabad* (60 felett) minősítéssel. Minél kevesebb pontja van valamelyik országnak, annál jobb helyezést kap a három lehetséges kategóriában.

Így lett az idei jelentés szerint az Egyesült Államok 21 pontjával még bőven szabad (30. hely), Magyarország 35 pontjával (71.) „részben szabad”, és Románia szintén „részben szabad” 44 ponttal (84.). Az első helyen holtversenyben 10 ponttal Hollandia, Norvégia és Svédország áll.

A múlt heti adatokat kiegészítve számszerűen még érdekes az *önálló európai lista*. Ezt szintén a globális lista élen lévő három ország vezeti. Magyarország 31., Románia 36., 42 ország közül. Észtország 13. és a posztoszocialista országok közül Csehország 18. és Szlovénia 24. helye érdemel még figyelmet.

Érdekes az elmúlt öt év (2009 és 2013) legtöbb pontot nyerő és vesztő országainak listája. A nyertesek listáján 10 ország szerepel, legtöbbet, 32 pontot, holtversenyben Líbia és Tunézia szerezte, de továbbra sem szabadok. A pontvesztők listájának 10 szereplője között 7. helyen szerepel Magyarország, a legnegatívabb pontszámot, mínusz tizenhetet Görögország mondhat magáénak.

Magyarország a „szabad” kategóriában utoljára 2011-ben szerepelt.

A magyar viszonyok értékelése
A szöveges elemzésben részletes összefoglaló szerepel az ötéves hanyatlás magyarázataként, és itt érzékelhető, hogy a vélemény negatív, miközben a pozíció minimálisan

▷ javult. A szöveg szerint: „az általános helyzet lényegében változatlan maradt egy év alatt és komoly és tartós aggodalmak tapasztalhatók azért, mert 2010 óta a törvényhozói, választási szabályozási és irányítási rendszerben hozott változtatások a médiára negatív hatást gyakoroltak. Bár a Klubrádió, egy olyan rádióállomás, amely a Fidesz-szel szemben kritikai pozíciót foglal el és csak hosszas bírósági procedúra után került rendezett helyzetbe a frekvenciáját illetően”. A Klubrádió frekvencia botrányának részbeni rendezése hozta meg a plusz 1 pontot.

Ez a részletes, de kiemelt értékelés a jelentés szöveges anyagában szerepel, ahol általános gyakorlat szerint nem említene minden országot, csak azokat, amelyek esetében fontosnak tartanak tényszerű információkat adni a besorolás indoklásául. Az FH-nak van a honlapján egy „blog” szekció is. Itt külön anyag olvasható Magyarországról, amelyben az intézet egyik alelnöke, Arch Puddington – aki az éves jelentés elkészítésében is vezető szerepet játszott – részletesen értékeli már a mostani választások után azt a dokumentumot, amelyet a magyar kormányzat még néhány héttel a szavazás előtt hozott nyilvánosságra azzal a céllal, hogy a változtatások és a gyakorlat kapcsán nyugaton terjedő „mítoszok”-at eloszlassa vagy cáfolja.

A szerző csak az első megállapítással foglalkozik, amely szerint:

„Mítosz: a kormányzó pártszövetség, a Fidesz–KDNP, egyoldalúan és barátságtalanul megváltoztatott egy jól működő választási rendszert azzal a céllal, hogy biztosítsa 2014-es választási győzelmét”.

Puddington, miután a jogszabályi változások lényegét elmagyarázza, megállapítja, hogy a média nagyobbik fele – nem csak az állami vagy pártbefolyás alatt álló része – egészében elfogult a kormányzat iránt. Utal rá, hogy ezt a tényt a választások kapcsán az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (OSCE) monitorcsoportja is szövé tette, és az ő jelentésük csak apró részleteiben tért el Ukrajna és Belorusszia értékelésétől, amellyel kapcsolatban hasonló kifogásokat tesznek. A FH alelnök blogja utal rá,

Szerzőnk memoárkötete, A fel nem robbant csecsemő bemutatóján a budapesti Örkény István könyvesboltban

hogy a kormányzat olyan módszereket használ a sajtóban domináns szerepe eléréséhez, amelyek visszaköszönnének a kevésbé demokratikus országok gyakorlatából. Az elemző megismertet „a Jobbik”-jelenség léteivel és anomáliáival, de a kormányzat szempontjából a hirtelen támadt ukrainai krízis következményeit váratlansága miatt enyhítő elemként

értékeli. Ugyanakkor kifogásolja, hogy Orbán ebben a kérdésben milyen „visszafogottan” viselkedett a máskor tapasztalt harciasabb magatartásával ellentétben, és ezt az orszokkal megkötött atomenergia „kölcsonyszerződéssel” hozza összefüggésbe. Utal az általában eluralkodó „öncenzura” veszélyességére és arra a hosszú útra, amit kritiku-

sai szerint Orbán Viktor megtett az ellenzéki pozícióból a demokrácia felépítése óta a diktatórikus centralizáció felé.

„De politikája, akár odahaza, akár pedig külföldön igen távol áll attól, hogy meggyőzőnek tekinthető legyen” – fejeződik be a blog.

Az értékelés számomra legmeghökkenőbb ténye, hogy a szerző pontosan értesült arról, hogy itt nem egyszerűen arról van szó, hogy a kormányzat visszaél az állami tulajdonban lévő médiainstítványokkal befolyásolásával, sőt olykor kézi vezérlésével. Hanem konkrét utalás nélkül minősíti azt, amit magam, mint figyelmes néző, pl. a TV2 politikai műsoraiban „a kormánypártok iránti elfogultságban” napról-napra tapasztalhatok. Vagyis, hogy a magyarországi sajtószabadság még ha a jelentés szerint jobb helyezést kapott is, mint tavaly, valójában egy „fantom” állapotban van. S a magát „jobbközép”-nek nevező választási szövetség győzelme és a baloldalon azóta is tapasztalható hanyatlás után aligha szabadulhat majd ki a következő, 2014-es jelentésben a „félleg szabad” minősítésből.

Az Egyesült Államok hanyatlása A folyamat lényegében a 9/11 eseményeivel kezdődött és az első alkotmányos sérülést a Wikileaks által nyilvánosságra hozott anyagok okozták. Itt már egy történelmi mítosz foszlott szét az amerikai médiapiacot illetően. Ugyanis korábban az ún. „első alkotmánymódosítás” alapján az volt az elterjedt nézet, hogy az USA médiapiacán csekély az állam befolyása és valójában a nem állami tulajdon kereslet-kínálati egyensúlya szabályozza. Eközben az átlagosnál sokkal nyitottabb médiarendszert mondhat magáénak. Ez volt az elmélet, az ikertornyok lebomlása után az amerikai kormányzat nem tehetett mást, mint állami eszközökkel, nem is elsősorban a médiában szerzett meghatározó befolyást, hanem ennél tágabban igyekezett átvenni az irányítást az országot érintő információáramlás formái és tartalmi szabályozása felett. Mindennek legnyilvánvalóbb jele volt a repülés forgalmának és az utasok ellenőrzésének szigorítása. Ugyanakkor az

„információ szabad áramlásá”-ról szóló törvény gyakorlata is háttérbe szorult.

De éppen tavaly vált nyilvánvalóvá, hogy a Nemzetbiztonsági Hivatal olyan technikát alakított ki és olyan gyakorlatot vezetett be, amelyek segítségével az egész világ „lehallgatható”. Így a médiapiac önállósága és függetlensége is veszélybe került. Mindehhez végső bizonyítékul szolgált Edward Snowden akciója, aki e tevékenység bizonyítékait (tömeges megfigyelés, digitális tartalmak gyűjtése és tárolása, valamint újságírók, közéleti személyiségek és politikusok lehallgatása) nyilvánosságra hozta, majd Moszkvába menekült. Eközben az újságírók nehezebb társadalmi környezetbe kerültek, főleg a forrásaik titokban tartását illetően, és ezzel összefüggésben egyesek még jogi zaklatásoknak is ki voltak téve, sőt, őket néha kiemelten érintették a célzott lehallgatások. Ráadásul a média diverzitását ért nagyobb fenyegetettség is kikezdte az amerikai sajtó történetileg mintának tekintett függetlenségét. Ez a törvényhozási és jogi következmények korrigálását is megkívánna.

Összefoglalva A jelentés három témakörének elemzése utal arra is, hogy világszerte kedvezőtlenül alakul a médiapiac társadalmi környezete. Negyven év és két közép-európai társadalmi berendezkedés személyes gyakorlata alapján számomra az FH jelentés idén különösen két tanulsággal szolgál:

1. Globálisan le kell mondani arról, hogy ha a társadalmi berendezkedés általában demokratikusnak is mondható, az állami és kormányzati szervek és a politikusok hajlandósága a média befolyásolására enyhüljön, vagy pláne felhagyjanak vele. Még a legkedvezőbb helyzetben lévő skandináv újságírókkal személyesen konzultálva is, igencsak érdekes kirívó, de karakterisztikus példák igazolják, hogy a sajtószabadságot hozó tengerfelszín nyugalmáért milyen személyes és gazdasági kompromisszumokat kell kötniük.

2. Biztatónak tűnhet, hogy az Egyesült Államok kormányzati kri-

tikája ilyen pregnánsan jelenik meg egy magát függetlennek mondó amerikai kutatóintézet éves jelentésében, pedig az intézetet és jelentését szakemberek olykor túl „kincstárinak” tartják. Emlékezni kell rá, hogy néhány éve az angliai *News of the World* botrányt produkáló Rupert Murdoch – a világ legnagyobb médiavállalata tulajdonosa – a News Corporation-on keresztül akár angol politikai kapcsolataival, akár Amerikában a Fox sajtópoliphálózatával milyen befolyást érhetett el. És akkor látnunk kell, hogy a hagyományos médiapiaci rendszer felbomlásával egyidőben az internetnek tulajdonított oly nagy várakozás az egyén lehetőségeit illetően ugyan részben megvalósult, de a társadalmi változásokban érdemi szerepe egyelőre korlátozottan jut érvényre. Sokáig az volt a mítosz lényege, hogy kikapcsolhatatlan az internet, amely végre a maximális szabadság közelébe juttathatja el az újságírókat és olvasókat. Az arab tavasz ezt a hitet növelte, másfelől viszont adódott a példa rá, hogy ha a hatalom akarja, korlátozható, sőt ideiglenesen ki is kapcsolható! És ahogy nálunk nő, végül is mindenütt tapasztalható az újságírói önkorlátozás. Akkor még a kínai modell („nem szabad” kategória, 183. hely, 84 pont: az internet és a CNN korlátozása, még az olimpia alatt is) ellentmondásai, ezúttal közhelyszerűsége miatt, szóba sem kerültek.

A szintén múlt héten idézett Edward S. Hermann és Noam Chomsky elmarasztalásának említését egy 1979-ben tapasztalt valós tévedés miatt túlzásnak tartom. Nyelvészként a világ egyik legtöbbet idézett tudósa, Chomsky tekintélyes kommunikáció szakértő, de néha elfogultabb és szélsőségesen elmarasztalóbb saját hazájával kapcsolatban, mint az amerikai sajtót általában élesen bíráló külföldi kollégái.

Mindennél beszédesebb, hogy a jelentés megállapítja „a globális sajtószabadság egy évtizede nem látott alacsony szintre esett vissza, összalkosságának mindössze 14% él olyan országban vagy területen, amelynek sajtója „szabad”.

LENGYEL LÁSZLÓ

A magyar betegség

„Elkezdte: – Semmi ok az aggodalomra, sir. Komoly jelentősége nincs az intézkedésnek... – De amint fölneéz, kék szeme találkozik az idegen pillantásával, mely kissé fáradtan és szomorúan, enyhe megvetéssel szegeződött az ajkaira. Ettől elpirult az angol. – Ez a hivatalos magyarázat – folytatta csendben s kissé fölindultan –, amihez itt jónak látják ragaszkodni. Én megmondom önnek, hogy mi rejlik még mögötte. – Azután egyenes és tempós nyelvéen megmondta az igazságot.”

(„Er fing an: 'Kein Grund zur Besorgnis, Sir. Eine Maßregel ohne ernste Bedeutung...' Aber seine blauen Augen aufschlagend, begegnete er dem Blicke des Fremden, einem müden und etwas traurigen Blick, der mit leichter Verachtung auf seine Lippen gerichtet war. Da errötete der Engländer. 'Dies ist,' fuhr er halblaut und in einiger Bewegung fort, 'die amtliche Erklärung, auf der zu bestehen man hier für gut befindet. Ich werde Ihnen sagen, daß noch etwas anderes dahinter steckt.' Und dann sagte er in seiner redlichen und bequemen Sprache die Wahrheit.”)

Thomas Mann: Halál Velencében (Der Tod in Venedig)

Aschenbach fölkeresi az angol utazási irodát, és ott végre megtudja az igazságot – az indiai kolerát – Velencéről. Az igazságot tudják a portástól a pincérekig, de tartják magukat a hatóságok szavához: semmiség. A felsőbbség korrupciója szövetkezett a bizonytalansággal, a kóborgó halál okozta kivételes állapottal. A magyar betegséget is mindenki ismeri. A kiháló utcák, a gettóba zárt szegénység, az eladó és kiadó táblákkal, feliratokkal jelzett halál, a szomorú szürkeség. „Ezekről a dolgokról az angol kimondta a döntő szót. – Jó lesz elutazni, inkább ma, mint holnap.” („Von diesen Dingen sprach der Engländer das Entscheidende aus. 'Sie tä-

ten gut,' schloß er, 'lieber heute als morgen zu reisen.'”)

Peremen: a magyar gazdaság kiszorulása

Magyarország 2001-ig középre és fölfelé tartott. Vezető reformországként élen járt az európai beilleszkedésben. Az 1995-1996 után kibontakozó fenntartható, regionálisan is a leggyorsabbak közé tartozó export, beruházás és külföldi tőke támogatta növekedési modellt, 2001-től felváltotta az első Orbán-kormány kezdeményezte, költségvetési kiadásokra és a fogyasztás fenntarthatatlan növekedésén alapuló, nacionalista-populista modell. Ezt követte a „jóléti rendszerváltás” szociális-populista modellje. A Medgyessy-, majd az első Gyurcsány-kormány gazdaságpolitikái hiteltelenek és fenntarthatatlanok voltak: az első betartotta betarthatatlan ígéreteit, és abba, a második nem, és abba bukott bele. Ha 1996 és 2001 között a magángazdaság növekedése kezdte meghatározni a polgárosodó életpályákat, ez után a politikai akarat járadékaitól függő állami polgárosítás vált uralkodóvá.

A 2008 őszi bizalmi válság megmutatta a gazdaság törékenységét. A kormányzatok gazdaságpolitikai hiteltelensége 2006-tól párosult az ellenzék és kormánypártok hideg polgárháborújával, az utca bevetésével, a magyar politika nyers brutalizálódásával és felelőtlenségével. A választók becsapása, megvásárlása, megfenyegetése mindennapos gyakorlattá vált. A 2009-10-es Bajnai-kormányzás átmenetileg stabilizálta a gazdaságot.

A 2010-től követett unortodox gazdaságpolitika és a jogállami rendszer korlátozása tovább lökte a magyar gazdaságot a leszakadás, a peremre szorulás pályáján. Ez a gazdaságpolitika célul tűzte ki, hogy az állami szabályozás révén büntetle-

nül csoportosíthatson át jövedelmeket a maga javára, és tulajdont szerezzen a stratégiai ágazatokban. Megkísérli, hogy minden ágazatban legyen egy olyan „nemzeti” – állami vagy fél-állami – vállalkozás, amely meghatározza az adott ágazat ár-, bér-, járulékvizonyait, és monopolizálja tartós versenyelőnyét. A rendszer anyagi forrásává egyrészt a pénzügyi, kereskedelmi, energia- és telefónia-szolgáltatók jövedelmeinek és vagyonának kisajátítása, a magánnyugdíj-pénztári vagyon elkobzása, másrészt a reálberek és jövedelmek befagyasztása, harmadrészt a szociális, egészségügyi, oktatási és kulturális rendszerek lepusztítása vált. E politika hatására a nemzetközi magánbefektetők nem fektetnek be, a hitelezők korlátozzák hiteleiket, és a fogyasztók nem fogyasztanak. A gazdaság 2010 és 14 között 1,2%-kal növekedett, és növekedési potenciálja nem haladja meg az 1%-ot.

A választások előtt a kormány jövedelmeket pumpált a gazdaságba és mesterséges növekedést produkált. Nem-termelő állami beruházásokkal és fogyasztást élénkítő rezsiszökkentéssel nem lehetséges fenntartható növekedési pályára állni. A magyar társadalom végletes megosztottságát, a súlyosbodó társadalmi egyenlőtlenség mérséklését, az életkörülmények indokolt és szükséges érzékelhető javítását 1–2%-os növekedés mentén bizonyosan nem lehet elérni. Ennél gyorsabb növekedés – legalább 3 – 4% hosszabb távon – csak akkor lehetséges, ha a gazdaság szereplőinek a bizalma visszatér. Jellemző, hogy az Orbán-kormány működésének kedvezményezettjei, a rendszer oligarchái se bíznak saját rendszerük jövőjében: a jövedelmeket kiveszik, majd nem Magyarországon fektetik be és fogyasztják el, hanem külföldön. Az egy főre jutó GDP 2004-ben az EU-átlag 64%-a volt, még ma is csak 67%-a. Az éves nettó keresetek az EU-átlag

Gazdasági konszolidációra csak a nemzetközi szereplőkkel való kiegyezés révén kerülhet sor. Egy ilyen kiegyezés ellentmondana a Fidesz politikai természetének és rendszerének

2004-ben 24%-on, ma 25%-án állnak. A 2001-2010 rossz örökség, a nemzetközi válság és a 2010-14-es áramkötő gazdaságpolitika együttes eredményeként Magyarország holt-sávba került.

Az állam kiszívta a társadalomból a vért, de ettől nem lett életképesebb. Felélte a beruházás, a hitelezés, fogyasztás tartalékait – felélte a gazdasági növekedés forrásait. Gazdasági konszolidációra csak a nemzetközi szereplőkkel való kiegyezés révén kerülhet sor. Egy ilyen kiegyezés ellentmondana a Fidesz politikai természetének és rendszerének.

A magyar civilizáció megromlása

A hatvanas évek közepétől a nyolcvanas évek közepéig kialakultak a magyar civilizáció modern

Lengyel László

Az ezredforduló után a magyar civilizáció megbetegedett. A tünetek szinte egyszerre jelentkeztek a politikai testben és a mindennapi kultúrában

elemei. A gazdaságban egymással vegyítve jelent meg az erőszakos iparosítás és az agrárpolgárosodás, a gazdasági populizmus és a racionalizmus keveréke. Az ekkor megszülető homo kádarcus megtanult pénzzel és idővel bánni, a formális rendszert megkerülni és az informális megállapodásokat betartani. Képessé vált az anyagi világ összehasonlítására, mértéke egyre inkább Ausztria, mintsem Kelet-Európa volt. A politikában Kádár és pártja minden előzetes mesterterv nélkül, a könnyebb ellenállás irányába hatolva fokról-fokra összerakta azt a rendszert, amelyben mindenki elfogadta a „mi kormányzunk fent, ti megélhetek lent” pragmatikus hatalom- és életfilozófiáját. A fegyelem a brutális megtorlások után belsővé, tabukon alapuló önfegyelmévé és öncenzúrává vált: ők az erősebbek, nekünk senki se jön segélyünkre. Az életforma-, a forint-nacionalizmus kultúrája, amelyben mindenki büszke házára, útlevelére, erős forintjára, autójára, „legvidámabb barakkjára”, kemény munkán, individuális családi gyűjtögetésen, belátható renden, nyugalmon és biztonságon alapult. Itt a szegény maga tehet arról, hogy szegény, az államtól jár minden, az államnak nem jár semmi, a kistulajdon tisztesség a nagytulajdon lopás.

1985 és 2000 között bekövetkezik a magyar civilizáció fordulata. A gazdaságban mindenki, még a benne dolgozó is megérti, hogy a szocialista nagyipar halott, hogy létezik egy fejlettebb és élhetőbb gazdasági kultúra: a nyugati. Kialakul a piac és a vállalkozás mítosza, az életforma-nacionalizmus helyét az életforma-europeanizmus kezdi átvenni. Immár nem a kelet-európa-itól megkülönböztetett magyar életforma a büszkeség tárgya, hanem a minél európaiabb: mi vagyunk a leginkább Nyugatra, mi vagyunk a leginkább európaiak. Visszatérünk a normalitásba: olyanok leszünk, mint mindenki más! A külső és belső fegyelmzés helyébe valamiféle önfegyelmzés, türelmes versengés lép: a rendszerváltáskor és annak első évtizedében nem csattan el egyetlen pofon, nincsenek sztrájk-

kok és tömegtüntetések. Lefojtott és bezárt indulatok, sérelmek – sokak szerint ezek robbantak ki megkésve. (A többi kelet-európai társadalomban erős indulati robbanásokkal kezdtek, majd a hullámok fokozatosan elcsitultak, a magyar társadalom fegyelmzetten viselkedett 1985 és 2000 között, majd kirobbant.) A politikában nemcsak formálisan létrejött a parlamentáris demokrácia, a jogállam intézményrendszere, de erős súlyokkal és ellensúlyokkal egy konszenzusra és biztonságra törekvő politikai szerkezet is.

Az ezredforduló után a magyar civilizáció megbetegedett. A tünetek szinte egyszerre jelentkeztek a politikai testben és a mindennapi kultúrában. A rendszerváltás „aranykora” 1996 és 2006 közé esik a polgárosodás szempontjából. Az ezredfordulóig a növekedés motorja a magánberuházás és fogyasztás. Ez után az Orbán-kormány a szerves polgárosodást átfordította egy második koraszülött állam intervenciójával – a lakástámogatás, a szociális rendszerbe való belenyúlás, a minimálbér-emelés, a vállalkozási támogatások révén – fenntarthatatlan polgárosításba. Jött Medgyessy a „jóléti rendszerváltással”.

A feltörekvő, saját erejére támaszkodó polgárt, modernizáció és előrejutás címén állami eszközökkel kezdték támogatni és viszszaosztani ahhoz, amiről 1980 és 2000 között harminc év alatt megszokott: mögötted áll a segítséget nyújtó állam, jár neked ingyen a szolgáltatás, te döntesz az államról, az állam pedig rólad. Az új alku: a politikai lojalitásért cserébe anyagi kompenzáció, az anyagi kompenzációért lojalitás jár. Építsd fel a panziómat, cserébe mindenkit a szavazóddá teszek – légy támogatómmá, felépítem a panziódat! Ez itt a hatalmi alku. Visszatért az életforma-nacionalizmus, megszületett a homo orbanicus, az orbáni ember.

Folytatása jövő heti számunkban.

(A szerző jogász, közgazdász, publicista, politológus, az ELTE docense, a Pénzügykutató Rt. elnök-vezérigazgatója.)

Egy működő modell, a klaszter

A helyi gazdaságok megerősítése nem csak a kis- és középvállalkozásokon múlik, hanem olyan életképes társulásokon, amelyek a gazdasági élet több területére képesek odafigyelni, és együttműködésen alapulnak. Ezt vallja a sepsiszentgyörgyi ASIMCOV igazgatója, a Romániai Klaszterek Egyesületének alelnöke, VAJDA LAJOS is, akivel KUSTÁN MAGYARI ATTILA beszélgetett a klaszterek szerkezetéről, kilátásairól székelyföldi, romániai és európai szinten.

Mielőtt a klaszterek fejlődéséről beszélünk, hadd összegezzük, hogy mit takar ez a fogalom?

Európában mindenki a gazdasági, szociális válságra próbál megoldást találni, a fejlesztési stratégiák kidolgozására pedig ideálisak azok a régiók, amelyek Romániában is léteznek, 1996 óta. Fontos az, hogy egy adott területen dolgozó cégek, kutatóintézetek közösen dolgozzanak, közös megoldásokat keressenek arra, hogy miként lehet hatékonyan gazdálkodni az erőforrásokkal. Mindezt úgy, hogy ne csak a technológiáról és a termékekről beszéljenek, hanem a környezetvédelemről és a társadalmi-szociális hatásokról is. Említettem a cégeket és a kutatóintézeteket, egyetemeket, de van még két ága a klaszternek: az önkormányzat, melynek támogató szerepe van abban az értelemben, hogy ne tegyen keresztbe, támogassa a fejlődést, és a beruházó, bank, állami intézmény, amelynek katalizátor szerepe van.

Milyen klaszterek léteznek Háromszéken?

Vásárhelyen, Udvarhelyen, Sepsiszentgyörgyön és nemsokára valószínűleg Gyergyó környékén is lesz az erdőket kihasználó, feldolgozással, bútorgyártással foglalkozó klaszter. A második terület az élelmiszeripari, mezőgazdasági klaszter, a harmadik a textil és konfekció, amely szintén jellegzetes

Vajda Lajos:
Jelenleg
a leghatékonyabb
szervezeti forma
a klaszter

Nem elég az, hogy építünk egy panziót, és ezzel azt gondoljuk, hogy fejlesztettük a turizmust

iparág térségünkben. A negyedik klaszter a biomasszában alapuló zöldenergia területén alakult ki, az ötödik a balneoturisztikai cégeket, a hatodik pedig a csomagolótechnikával foglalkozó vállalatokat tömöríti. A régióban van egyébként Hargita megyében, Brassóban, Gyulafehérváron számítástechnikai klaszter, a fontos az, hogy az adott hely adottságaira, a régiók stratégiáira építsünk.

A különböző régiókban létező vagy létrehozásra váró balneoturisztikai klasztereket országos szinten szeretnék működtetni. Hogyan állnak ezzel a tervvel?

A Közép-régióban már létezik ilyen klaszter, az ország többi részében hamarosan alakul. Az ezek közt létrejövő uniós lesz az, amelyik olyan lobbival kell bírjon, hogy fejleszthető legyen ez az ágazat. Jó kapcsolatot kell ápolnia a minisztériumokkal, és

nem csak a turisztikaival, amelyek önmagában jelentéktelen, hanem a kulturális, régiófejlesztési, vidékfejlesztési minisztériumokkal is. Fel kell készülni az európai uniós pénzek összehangolására, mert nem elég az, hogy építünk egy panziót, és ezzel azt gondoljuk, hogy fejlesztettük a turizmust. Konceptióra van szükség, prioritásra és ezt követően pályázatok letevésére, legyen szó marketingről, szakemberek képzéséről.

Említette a zöldenergia klasztert, amelyről évek óta gyakran hallani. Hol tartanak most, merre halad ez a projekt?

Már ültettek energianövényeket, de stratégiára volna szükség, hogy eldöntsük, hol helyezzük el ezeket: az Olt mentén, a települések köré. Tudnunk kellene kistérségi szinten, hogy hány hőközpontot kellene kialakítani, hol lehetne biomassza-le-

rakókat építeni? Kovászna megyében öt-hat központra volna szükség. Beszelnünk kell még az „egy falu – egy megawatt” programról, ami azt jelentené, hogy nagy energiatermelők helyett, ahol nyitottság van, ott ültetni kellene ötven hektár energiafűzet, amelyből biomasszát lehetne létrehozni. Ha ez működik majd, később vállalkozások indulhatnak, szükség van új gépekre, munkaerőre, lehet tervezni hosszú távon.

Hogyan tudnak együttműködni egy klaszterben olyan vállalkozások, amelyek tulajdonképpen egymás riválisai?

Azt kell keresni, ami közös, például egy arculat megteremtését, ami egy bukaresti számára is mond valamit, és a helybeliekben is tudatosítja, hogy helyi termékeket fogyasszanak. Azokat az úttörőket kell megtalálni, akik megértik ennek a rendszernek az értelmét, mert ez egy alulról jövő kezdeményezés. Azt kell elmagyaráznunk a szereplőknek, hogy miért jó együttműködni, és milyen példát

Azokat az úttörőket kell megtalálni, akik megértik ennek a rendszernek az értelmét, mert ez egy alulról jövő kezdeményezés

Mivel a piac szűkül, a cégek számára fontos az együttműködés

mutatnak erre a külföldi modellek. Van például, ahol létezik városok és városok körüli közszolgáltatók klasztere, ezt első ízben például Brassóban is létre lehetne hozni, hogy a víz-, a hőszolgáltatást, a hulladékgyűjtést így oldjuk meg.

Hol állunk a klaszterek kiépítésében egy átlagos európai szinthez viszonyítva?

Van előnyünk és hátrányunk egyaránt. Romániában természetesen alakultak ezek az együttműködések, mert ezen a területen egészen mostanáig nem létezett állami finanszírozás, csak nemrég jelentek meg az első kiírások és az első nyertes pályázatok is klasztermenedzsment-fejlesztésre. Mivel természetes kialakulásról beszélünk, sem állami szabályozás, sem régiós vagy országos stratégia nem befolyásolta ezeket, ezért stabilabb klaszterek alakultak ki. A működési szabályzatot magunk alakítjuk, és ne feledjük el, hogy a háromszéki zöldenergia klaszterünk bronz minősítést nyert európai szín-

ten, ami miatt más alakuló csoportok figyelembe veszik a véleményünket.

Gyakran elhangzik, hogy a kisvállalkozók sem elég nyitottak egy ilyen jellegű társulásra. Ön szerint ez miért van így?

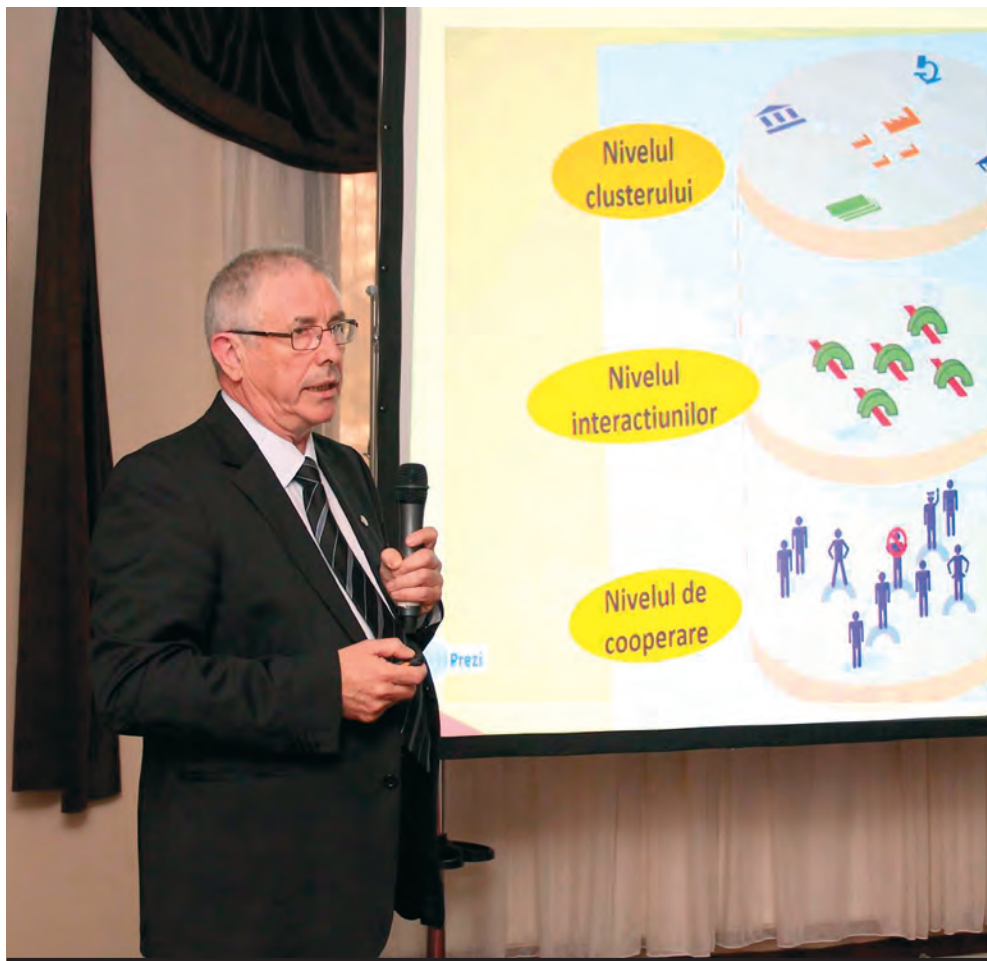
Nekünk nem az a célunk, hogy mindenképpen csatlakozzanak, mert ha azt gondolják, azt remélik, hogy egyik napról a másikra változik a helyzetük, akkor jobb, ha egyelőre nem jönnek hozzánk. Azon kell dolgoznunk, hogy értessük meg a szereplőkkel, milyen folyamatok beindítására képesek a klaszterek, milyen pozitív európai példák vannak erre. Végül is mindenki szeretne tenni valamit, a vállalkozók, az állam, az önkormányzatok, és mi arról szeretnénk meggyőzni őket, hogy ez a modell működik. Vannak cégek, akik külön-külön is erősek, de a piac szűkül, és előbb-utóbb érdekük lesz az együttműködés.

Azt értem, hogy egy kisvállalkozónak megéri belépnie, de mit kezdenek a nagy halakkal?

Tulajdonképpen mindenki kicsi, mert mindig van nála nagyobb, ugyanakkor egy nagy vállalkozás nem igazán tud olyan jelentős változásokat eszközölni, mint egy klaszter. A nagyok futnak a piac után, hajszolják a túlermelést, el akarnak adni mindenképpen, a klaszter azonban nem akar velük feltétlenül versenyezni, mert itt nem csak a profit számít, hanem a stabilitás, a szociális hatás. Gondoljunk a faipari klaszterünkre és a Holzindustrie Schweighoferre. Leültünk velük tárgyalni, és többek között abban állapodtunk meg, hogy fűrészárut ad el a klaszter tagjainak, neki meg fontos, hogy míg a társadalom ideges a jelenléte miatt, keresnie kell a partnereket, meg kell értetnie az emberekkel, hogy miért van itt.

Azt vallja, hogy a klaszterek jelentik Európa jövőjét?

Fontos, hogy lassú lépésekkel, stabilan fejlődve haladjunk előre, ezért én jelenleg a leghatékonyabb szervezeti formának látom a klasztert.

Csak a nyafogás megy

KUKORELLY ENDRE a Festum Varadinum vendégeként öt év után ismét Nagyváradra látogatott. Élve a lehetőséggel a József Attila-díjas író, költő **TASNÁDI-SÁHY PÉTER** kérdezte parlamenti képviselőként szerzett élményeit rögzítő Országközi divatok című könyvéről, politikáról, kultúráról és futballról.

Most jelent meg Országközi divatok című könyve, melyben a 2010-2012 között, parlamenti képviselőként töltött időszak benyomásait örökíti meg. Honnan a cím, hogy jön össze az Országközi és a divat?

Legszívesebben azt a címet adtam volna, hogy *Politikai divatok*, de sajnos ezt Jókai már lefoglalta magának egy regényhez az orrom elől, azért mégsem távolodtam el tőle nagyon. A divatot, mint kifejezést, már csak azért is érdekesnek tartom ebben a kontextusban, mert az embert erősen jellemzi, hogy miként viseli magát. Rengeteg olyan írórt olvastam, akik voltak hasonló helyzetben – Asbóth Jánostól kezdve Herczeg Ferencen át Mikszáthig – és főleg utóbbinál jól nyomon követhető, hogy azokban az ügyekben, amikhez valamilyen módon viszonyulnia kellett, a témánál sokszor fontosabb volt az adott álláspont képviselésének módja. Én is ezt tartottam az egész helyzetben a legérdekesebbnek, tehát a címben a divat tágabb értelemben, mondjuk, viselkedéskultúráként értelmezendő. Közhellyel élve: a stílus maga az ember.

Nevezhetjük ezt a könyvet naplónak?

Sok naplószerű elemet tartalmaz, de műfaját tekintve inkább valamiféle elegyes könyv, van benne esszé, sőt vers is.

Ha mégis valamiféle naplóként tekintünk rá, akkor két dolognak kell találkoznia benne: egy embernek adott életszakaszban, számára aktuálisan érdekes problémákkal és egy közeget, amit ezek mentén rendszerbe

Kukorelly Endre a nagyváradi Ady Endre Emlékmúzeumban

foglal. Ha ez a közelítés igaz, akkor megkérdezném: ki volt az a Kukorelly Endre, aki bement anno 2012-ben a parlamentbe?

Azt fontos tudni, hogy eszem ágában nem volt képviselőnek menni. Futballhasonlattal élve: lelkes amatőr játékos vagyok, de nagyon furcsán érezném magam, ha jönne egy profi csapat, amelyik le akar igazolni, pedig ez is foci, meg az is. Ezt a logikát követve, az ember értelmiségiként folyton politizál barátokkal, szomszédokkal, családdal, de ettől még normális esetben eszébe sem jut hivatásosként ezt üzni. Az LMP felkért, hogy szerepeljek a listájukon, amit elfogadtam, de váratlanul ért, hogy mandátumhoz jutottam. A kérdésre válaszolva: csodálkozó, naiv attitűddel álltam neki a feladatnak. Aztán idővel engednem kellett ebből valamennyit, hisz ez is egy munka, ahol el kell végezni bizonyos feladatokat, nem táthatja az ember a száját folyamatosan. Tisztes amatőrként egy darabig élveztem a helyzetet, de aztán elég lett belőle. Például érdekes volt, hogy a barátaim megváltoztak velem szemben. Ha megláttak, azonnal heves politizálásba kezdtek, de másként, mint régen: azt vettem észre, hogy nem vagyok része a körnek, hanem a közepén állok.

Ilyen szempontból mondhatjuk, hogy klasszikus képviselő lett, hisz a környezetével folyamatos kommunikációt fenntartva foglalkozott adott közügyekkel.

Lehet ezt mondani, jöllehet sokszor még magamat sincs nagy kedvem képviselni, nemhogy másokat. Ebből kifolyólag sokszor lázadtam a szerep ellen, de tény, hogy a humánértelmiség, vagy a művész társadalom valamiféle képviselője lettem, hisz ez a téma házon belül nem sokakat izgatott. Éreztem is a felelősséget.

Említette, hogy több író is megjárta az országgházat és az ottani tapasztalatait. Ezekkel összehasonlítva mennyiben más az a környezet, ami-ben Ön mozgott?

Nehéz kérdés. Azt kell mondjam, hogy az említett példák idejében valamifajta szellemi elit munkálkodott a Parlamentben: Orbán Balázs és Hermann Ottó karonfogva sétáltak a folyosón, és most direkt nem említettem írókat és költőket, pedig voltak szép számmal. Ma ez messze nem jellemző, inkább szakértelmiségiek vannak, jogászok, orvosok, közgazdászok, a kulturális bizottságban óvónők és önkormányzati képviselő típusú fazonok ülnek. Ez elég nagy különbség. Nem azt mondom, hogy a mostaniak nem lennének adott esetben értelmes emberek, de a magas kultúra iránt nem érdeklődnek.

Boncolgattuk eddig a politikát, de beszéljünk kicsit a kultúracsínálóról is. Ön az elmúlt harminc évben több szakmai önszerveződésben megfordult, a Szépirodák Társaságának négy évig elnöke volt. Hogyan összegeznén ezen a téren szerzett tapasztalatait?

Én tényleg nem a politikusokat hibáztatom elsősorban. Az értelmiség, ezen belül a hozzám legközelebb álló humánértelmiség, nagyon rosszul szerepel megítélésem szerint. Nem artikulálja megfelelően a saját

Az értelmiség, ezen belül a hozzám legközelebb álló humánértelmiség, nagyon rosszul szerepel. Nem artikulálja megfelelően a saját érdekeit, nem áll ki mellettük

érdekeit, nem áll ki mellettük, nem képes azok mentén működni, csak a nyafogás megy, hogy miért nem nekem ítéltek a díjat, miért nem vették meg a könyvem, a képem, sorolhatnám hosszan. Az viszont, hogy egy író elmenjen egy képzőművész kiállítására, esetleg meg is ihletődjön tőle, a festő megvegye a könyvet, a színész Kosztolányi és Ady helyett kortárs költő verseiből csináljon önálló estet, már nem működik. Nincs kölcsönhatás, nincs szolidaritás, és ez félelmetes. Mindenki begubózott a saját kis problémakörébe. Az író nem ismeri fel, hogy strukturálisan pont ugyanazok problémái, mint a festőé vagy az operaénekesé, pedig csak együtt lehetne elérni bármit is. Az egyes területek művelői hagyják, hogy külön-külön ledarálják őket, így a politika a meglévő erőforrásokat is kiszivattyúzza a rendszerből, és odaadja a saját klienseinek. Sajnos ugyanez a helyzet az oktatással is, ami pedig már szinte Isten ellen való vétek. Én azt fájlam a legjobban, hogy a parlamenti pártok nem képesek belátni, hogy az oktatás mennyire fontos. Mondjuk, nem is érdekük, hogy felelős állampolgárok kerüljenek ki az iskolapadból, akik megtanulták a régi görögöktől a politika definícióját...

A polisz ügyeivel való foglalatosság, magyarul közélet.

Így van. Most viszont a legtöbben azt gondolják, egy olyan meghatározhatatlan tevékenység, amit a fejünk fölött csinálnak valami genyók, akik folyton lopnak. Ha van pártpreferenciája az illetőnek, akkor ez úgy módosul, hogy az övéi nem ilyenek, de velük szemben mindenképpen a haza ellenségei állnak. A legszebb, hogy a két oldal pontosan ugyanazokat a gatzetteket tudja a másik szemére hányni, a teljesen reflektálatlan közember pedig ezeket a mechanizmusokat kérdés nélkül lemásolja.

Emlékszem, amikor felbukkant az LMP, volt egy-két érdekes akció, mint például politikai üzenetek vetítése az Országház épületére. Ez művészi aktus, de mégiscsak politikusok csinálták. Ezek az erős reflexiók, hatásos, élő gesztusok – mondjuk az éhhalál

Mindenki focista, aki éppen rúgja a bőrt, vagyis mindenki politikus, aki éppen nem arról beszél, hogy fáj a hasa vagy megcsalta a barátnője, hanem valamifajta közügyről

szélén tartott független színházi szféra kivételével – miért hiányoznak a magyar művészeti életből?

Rejtélyes számomra is. Van egy lefele mozgó spirál, ami csak akkor fog megállni, ha lesz egy kritikus tömeg, amelyik felismeri: csak mi tudunk véget vetni ennek, mi vagyunk a felelősek, a saját érdekeinket csak mi képviselhetjük. Amikor abban a helyzetben voltam, próbáltam valamit – ha úgy tetszik a saját testemmel – csinálni, de bizonyára én sem voltam elég gyors és hatékony, mert ez nem az én játékom. Mindig éreztem, hogy kéne valaki, aki ezt nálam sokkal jobban játssza, de hol van az az ember?

Egy ilyen ember elég lenne?

Dehogysis. Ebben minden egyes állampolgárnak részt kéne vennie. Megint focimetáforával élve: nem a Barcelona–Real összecsapás az igazi futball, hanem amikor Budakalász-

Minden pénzt, amit lehet, belenyomnék az oktatásba és a kultúrába

Névjegy

Kukorelly Endre József Attila-díjas magyar író, költő, újságíró, kritikus. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának történelem–könyvtár szakán diplomázott. 1991 és 1994 között a *Magyar Narancs* hetilap szerkesztője, majd főmunkatársa. 1992-ben a Képzőművészeti Főiskola intermédia tanszékén kérték fel kreatív írásszemináriumok vezetésére. 1999–2003 között a Szépírók Társaságának elnöke. 2010-ben a Lehet Más a Politika listáján bejut a Parlamentbe, 2012. szeptember 23-án lemondott mandátumáról.

Alsó játszik Budakalász-Felsővel egy vére menő meccset. Mindenki focista, aki éppen rúgja a bőrt, vagyis mindenki politikus, aki éppen nem arról beszél, hogy fáj a hasa vagy megcsalta a barátnője, hanem valamifajta közügyről.

Magyarországon a kormányrudat egy ideje egy focista tartja kézben. A minimum második témába vágó metafora után adódik a kérdés: mi a különbség az ő és az Ön futballról alkotott képe között?

Rengeteg. Nem fociztam vele, de ismerek sok embert, akik igen. Rendkívül jó harmadosztályú játékos – és ezt most dicséretként mondom – megoldja a helyzeteket, de egyedül. Inkább meghal, minthogy leadja a labdát. Én viszont nagyon szeretek passzolni.

Ha már íróval beszélgetek, zárjuk a beszélgetést egy játékos fikcióval: holnaptól Kukorelly Endre vezeti Magyarországot, teljes döntési jogkörrel. Mit csinálna?

Minden pénzt, amit lehet, belenyomnék az oktatásba és a kultúrába. Nem azért, hogy az írók és a festők jobban éljenek, hanem, hogy legyen presztízse, vonzereje ezeknek a területeknek. Azok az értelmes gyerek, akik ma nem mennek el bölcsészkarra, mert a magyar tanár lúzer, rögtön másképp gondolkodnának, ha nem százhuszezer forint lenne a fizetés. Jó tanárokkal pedig egy idő után olyan emberek jönnének ki az oktatásból, akik látnák, hogy a kultúra nem öncélú dolog, hanem mindennek az alapja. A szó maga azt jelenti: *művelni*. Először a földművelés értelemben használták, ami pontos analógia, hisz ha jó minőségű, ízletes, tápláló terményekre vágyunk, rengeteget kell dolgozni a talajon. Vagyis ahhoz, hogy egy ember élete összetett, meglepő, szórakoztató legyen, ahhoz előtte az egyént magát, mint a szántóföldet, elő kell erre készíteni, meg kell művelni a kultúra által. Minden műalkotás egy ajánlat arra, miként éljünk. Minél többet fogyasztunk belőlük, annál több ilyen ajánlat közül választhatunk, amikor a saját életünket formáljuk.

Egy szobában a Kárpátok Géniuszával

Közvetlen szemlélője volt a történelemnek, amit pedig látott, azt megírta HODICSKA TIBOR, volt bukaresti magyar diplomata és kisinyovi nagykövet. Négy szemközt Ceaușescuval című könyvét Erdély több városában bemutatta, május közepén Kolozsváron is mesélt élményeiről Tibori Szabó Zoltán újságíró és Horváth Andor egyetemi oktató társaságában. Az elhangzottakat KUSTÁN MAGYARI ATTILA összegezte.

A magyarországi születésű Hodicska Tibor élete sok szálalal fűződik Romániához és a Moldovai Köztársasághoz, három évtizedes diplomáciai karrierjének felét a két országban töltötte el. Magyar diplomataként 1975 és 2009 között volt a magyar-román viszony alakulásának szemtanúja, és ahogy élményeit összegző könyvének címe is illusztrálja, a Kárpátok Géniuszával is találkozott, néhány nappal az 1988-as, aradi Ceaușescu-Grósz találkozó előtt.

A diplomaták, akik Romániában dolgoztak akkoriban, tájékozottak voltak a helyi magyarság sorsát illetően, Budapesten így azt is tudhatták, ha a csíkszeredai 1-es líceumban már nem kilenc, hanem csak egy magyar osztály indult – a nyugalmazott nagykövet elmondása szerint az már más kérdés, hogy a budapesti vezetés nem tett ez ellen lépéseket. Igaz azonban, hogy – mint ismeretes – Ceaușescut soha nem hívták meg a magyar fővárosba, Hodicska szerint pedig ez olyan történet, amit nyugati diplomaták lehetetlennek tartottak.

– Lehet az akkori időkről elmarasztalóan beszélni, hogy keveset tettek, vagy nem voltak eléggé határozottak, a probléma viszont az volt a magyar politika számára, hogy a szocialista táboron belül egyáltalán nem volt partner, aki támogatott volna minket a nemzetiségi kérdések kezelésében – magyarázta Hodicska, hozzátéve, az erdélyi magyarság sorsát ismerték Moszkvában, de volt olyan kérdés is, amit nem lehetett el-

Hodicska Tibor
a kolozsvári
Minerva házban
rendezett
könyvbemutatón

A SZERZŐ FELVÉTELE

magyarázni nekik, például a csángók helyzetét. A Vatikán sem volt partner a problémák megoldásában, – folytatta, a romániai helyzet kapcsán azt mondták, nekik teljesen mindegy, hogy ki milyen nyelven imádkozik, a lényeg, hogy imádkozzon. Az amerikaiak szintén nem nyújtottak segítő kezet, Jimmy Carter akkori elnök emberi jogokért kiálló küzdelme is elsősorban a szocialista tábor fellazítását szolgálta, és míg az erdélyi magyarokért nem szóltak fel, egy baptista pap bebörtönzéséért igen.

Hodicska az 1988-as találkozóról is beszélt. Mikor behívták a „Nagy Vezérhez”, nem értette, miért nem a szokásos külügyminisztériumi keretek közt javasolták a találkozót, de aztán fény derült erre. Annak ellenére, hogy korábban számtalan alkalommal fordított az ország első emberének is, az előszobában rákérdeztek, hogy szüksége van-e tolmácsra, és Ceaușescu is feltette a kérdést neki. Ekkor jött rá Hodicska, hogy Ceaușescu akkor már nem hallgatott a környezetére, mindig csak arra figyelt, hogy mit akar megértetni másokkal – ahogy azt diplomata kollégái egyébként már 1983-tól értékelték.

– Én ezt úgy fogalmazom meg, hogy nem a realitások talaján mozgott, ezzel szemben találkoztam olyannal, aki jelen volt a Bolyai Egyetem 1959-es megszüntetésekor, és azt mondta, Ceaușescu már akkor is örült volt – jelentette ki a diplomata.

Karrierjét összegezve Hodicska elmondta, legrosszabb élményét az 1977-es bukaresti földrengés jelentette, a legjobb pillanataira azonban hiába kérdeztek rá korábban is, nehéz kiemelnie bármit. A Moldovai Köztársaságban telt évei felüdülést jelentettek a nyolcvanas évek Romániájához képest, amikor a magyar-román viszonyt hiába igyekeztek javítani. Ennek kapcsán a diplomata még kifejtette, a két nemzet kapcsolatát ápolni a kilencvenes években sem volt könnyű kihívás, de az, hogy a mai napig nem egyenes vonalú a fejlődés, ahogy azt az itt élők elvárják, az élet velejárója. Az RMDSZ kapcsán is megfogalmazódik, mondta, hogy nem tettek meg mindent az ügy érdekében, ennek lehet alapja, ezen lehet vitatkozni, de a lényeg mégiscsak az lenne, hogy a nagyobb hangsúlyt a megoldásokra helyezzük, és ne a vitákra.

„Találkoztam olyannal, aki jelen volt a Bolyai Egyetem 1959-es megszüntetésekor, és azt mondta, Ceaușescu már akkor is örült volt”

Daniel Bănulescu író, a Csókolom a segged, Szeretett Vezérünk! szerzője

Ha akarnám, vallást alapíthatnék

Olykor egyenesen sokkoló címek, provokatív, minden konvencionálist felrúgó, már-már szentségtörő stílus – ez jellemzi a bukaresti DANIEL BĂNULESCU életművét, aki a Csókolom a segged Szeretett Vezérünk! című regényével volt jelen a budapesti könyvfesztiválon. A román változat átütő siker volt, Banulescu szatirikus, parodisztikus, sajátos realizmusa hódított itthon és külföldön egyaránt. Úgy mesél a Ceausescu diktatúráról, mint sem azelőtt, sem azóta senki. A kritikusok legtöbbször Bulgakov furcsa teremtett világa jut eszébe Banulescu világáról. Engem viszont inkább Emir Kusturica filmjeire emlékeztet, mert a regényt olvasva végig nem tudom eldönteni, sírnom vagy nevetnem kellene, s azt sem tudom, hogy jókor sírok vagy jókor nevetek-e? Azt hiszem, nem is annyira mágikus, inkább ijesztően valóságos ez a Banulescu világ, s nem is annyira múlt talán. Az íróval Budapesten beszélgetett GÁL MÁRIA.

Egyik verseskötetének a címe „De jó Daniel Bănulescunak lenni!” Tényleg jó?

Tényleg. Nagyon jó. A könyv megjelenése előtti utolsó tíz évben annyi megható, jó és szerencsés dolog történt velem, az élet tele volt csodás történetekkel, annyira, hogy ha valahol olvasnám ezt az élettörténetet, akkor én is azt mondanám, hogy ő, azaz Daniel Bănulescu szeretnék lenni. Nyilvánvaló, hogy önironia is ez, de ugyanakkor tényleg elképzelhetetlen dolgok történtek velem, szinte hihetetlen lehetőségeket ajánlott fel az élet akkoriban – megmenekültem a halál torkából, láthattam a világot, írhattam egyet s mást. Mintha kiválasztott lennék... Ez a cím persze, hogy játék is, de ennek a szerencsés helyzetnek az elismerése is egyben.

Daniel Bănulescu író

És ez a szerencsés fickó prózaíró, költő vagy drámaíró?

Négy évet dolgoztam ezen a versesköteten, aztán ott rohadt a fiókban. Aztán egyszer csak a kiadó hirtelen kért egy életrajzt a kötet bevezetőjeként. Én ekkor úgy éreztem, hogy ehhez a könyvhöz, aminek minden betűjén annyit dolgoztam, nem tudok egyszerűen odaadni olyan prózai dolgokat, mint „született, felnőtt, iskoláit végezte” stb. Ezért vagy két hétre elvonultam, hogy ezt a két oldalnyi prózai valóságot irodalmiasítsam. Hogy találjak értelmet annak, hogy a kötet elejére tegyék. Akkor találtam a következő megoldást. Ezt írtam – Noha több száz, nála tehetségesebb író ismer, úgy ítéli meg, hogy a világirodalom három nagy esélye a következő: a költő Daniel Bănulescu, a prózaíró Daniel Bănulescu és a dramaturg Daniel Bănulescu.

Melyik tetszik jobban?

Mindegyik. Minden prózaíró verssel kezd, azt hiszem, nincs is

olyan szerző a világirodalomban, aki ne így kezdte volna – Shakespeare, Tolsztoj és a többi óriás egyaránt. Én 5-6 évig külső indíttatásból, okból írtam prózát, próbáltam betörni, mindenekelőtt pénzt keresni. Ez alatt az idő alatt ismertem fel, hogy tetszik, amit csinálok, hogy szeretek prózát írni. Két drámát írtam eddig. Egyiken közel hét évet dolgoztam. Nagyon nehéz volt, de megtetszett.

Most épp ki következik?

A prózaíró. Megírom a saját Háború és békémet. Amit én tervezek, az nem tolsztoji, az egy látható és egy láthatatlan világról szól majd, a lélek birodalmáról. Egy négy kötetből álló opust, amit regénynevezettségnek, klánnak neveztem el. Ebben a tetralógiában az első regény a Csókolom a segged... a második ugyancsak megjelent, címe Minden idők legjobb regénye, a harmadik a nyáron jelenik meg Az Ördög a lelkedre vadászik címen. Mint Bulgakovnál, csak hogy az Ördög itt Bukarestbe jön, ahol titokzatos dolgokat

Az irodalomnak nincs tömeghatása, el sem ér az emberekig. Az 1989 után felfedezett román írók között benne vagyok a top tízben, de ha rákérdez bármelyikünk ismertségére, láthatja, hogy nulla

művel. A negyedikről még magam is csak annyit tudok, hogy meglesz. De hogy mikor...

A Csókolom a segged Szeretett Vezérünk 1994-ben jelent meg, sokkoló címmel, stílussal. A diktatúra akkor még nagyon közeli, az élmények frissek, a szereplők azonosak. Addig a diktatúráról csak komoly műveket olvastunk, fenséges megközelítésben, a kollektív szenvedés szentségének tiszteletben tartásával. Hogy tudta ezt megemészteni a román olvasóközönség? Tudott már nevetni rajta?

Hát, volt néhány címötletem, mert nem nagyon tudtam elhinni, hogy valaki ezzel a címmel kiad egy könyvet.... Siker, igazi bestseller lett. Különböző hozzáállások voltak. Egyesek megharagudtak, azt kérték számon, hogy merek ilyesmit leírni, állítani a román népről? Ők kitagadtak. Mások azt mondták, komolytalan vagyok. De mások megértették, megéreztek. Fokozatosan bevonult a közbeszédbe, hivatkoznak rá. A Csókolom a segged-nek van azóta egy új értelme, vonzata is.

Az író ma egy majom, mert ez az állat nem kelt tiszteletet senkiben.

CLAUDIU ISOPESCU
FELVÉTELEI

Azt hiszem, jól mondták, hogy a demokrácia a gazdagok diktatúrája. Legalábbis sok benne az igazság

Tele van ilyen címekkel – Szeretlek az ágy széléig, ez volt a debüt verseskötete, díjat is kapott érte. Állandóan sokkol, provokál. Mi az igazi célja ezeknek a figyelemfelkeltő címeknek?

Nem is tudom. Talán a kétségbeesés, hogy észrevegyenek? Vágakozás a simogatásra, az elismerésre? Dolgozol egy csomót valamin, aztán kiderül, hogy bolondság, hogy fölösleges, mert az eredmény, vagyis a hatás szinte nulla, legalábbis ahhoz képest, amit szeretnél. Ilyenkor elkeseredsz, jön, hogy felborítsd az asztalt. És adsz egy ilyen címet. Talán ezért.

Hát azért nem ezt a pesszimizmust igazolják a példányszámai, kitüntetései, elismerései.

Az csupán a felszín. Egy látszat. A valóság az, hogy az irodalomnak nincs tömeghatása, el sem ér az emberekig. Az 1989 után felfedezett román írók között benne vagyok a top tízben, de ha rákérdez bármelyikünk ismertségére, láthatja, hogy nulla. Mára az alkotók valóságos társadalmi fogyatékosok lettek.

Ajaj, ugye ez csak költői túlzás?

Nem. Egyáltalán nem az. Az író ma egy majom. Azért majom, mert ez az állat nem kelt tiszteletet senkiben. Az író sem, inkább lenézi a társadalom.

Nem mindennapi pesszimizmus ez.

Tényleg nem túlzok. Romániában legalábbis ez van. Az író egy senki, ha például el akar venni egy lányt, a környezete biztos megpróbálja lebeszélni a lányt a frigyről. Mert nem csak csórónak tartanak, hanem mert magát az írói munkát, az alkotást is lenézik. Azt hiszem, munkakerülőnek tartanak. És nagy az értékzavar.

Olvastam Önnel egy interjút, ami az AS-ban jelent meg. Címe – Külföldön dolgoztam azért, hogy író lehessenek Romániában. Ez igaz? Olyasmit mondott, hogy nem lehet megélni másképp....

Az isten megadta nekem a lehetőséget, hogy legyen szabad időm és írhattak. De azért én is

megdolgoztam érte, vállaltam a vele járó konfliktusokat is. Romániában íróként megélni több mint művészet, lehetetlen. Nekem lehetőségem adódott, hogy Nyugatra menjek. Megjelenhettek ott könyveim, nemzetközi díjat nyerhettem, ösztöndíjat, így dolgoztam én külföldön. Ezek segítettek hozzá, hogy megszerezsem és biztosítsam a szabadságomat. Amikor első alkalommal kaptam külföldi ösztöndíjat, 1998-ban, nagyon féltem. Mérnök vagyok, nem ismertem idegen nyelveket. Végül arra gondoltam, hogy vannak románok, akik sánctól áznak Németországban. Ez lesz az én sáncom, amit ki kell ásnom. Kiástam. Az ösztöndíj nagy részét mindig félretettem, abból élhettem és alkothattam itthon.

Térjünk vissza a Ceausescu-féle diktatúrához. Ki tud jönni egy nép a diktatúrából? Egyáltalán ki lehet mászni belőle? A köztudat megszábadult attól, amit a diktatúra nyomott rá?

Azt hiszem, jól mondták, hogy a demokrácia a gazdagok diktatúrája. Legalábbis sok benne az igazság. Most vannak emberek, akiknek a lehetőség meg sem adatik. Vannak, akik csak arra születnek, hogy szenvedjenek és kizsákmányolják őket. Ilyen tekintetben nem szabadultunk meg a diktatúrából, csak valami másba léptünk át.

Nem jobb ez a világ, mint amit a hátunk mögött hagytunk?

Nem vicc és nem túlzás – ha adsz valamiféle hitet, bármilyent, egy mankót, kapaszkodót, követnek akkor is, ha szélhámos vagy. Túl sokan vágnak még erre a mankóra

Ceausescu autoritárius atyuska, szigorú, kissé kótyagos, ugyanakkor egy szerény ember volt a tömeg szemében. Amikor az apa részegen jött haza a gyerekeihez, az ő népéhez, akkor rendet rakott. Az első tíz év demokrácia viszont valami nagyon perverz hozott. Sem rend, sem szerénység nem volt benne. Az sincs, akiben higgyenek, akibe kapaszkodjanak. Romániában máig ezrek laknak a föld alatt, csatornában. A világ eközben a bukaresti kóbor kutyákért aggódik, azokat akarja megmenteni, mert ugyebár Románia a kóbor ebek országa is. De érdekes módon senki nem is beszél, nem hogy segíteni próbálna ezeken a szerencsétlen embereken, akikre csak ránéz és szakad meg a szíved. Egyszer azt mondtam, válást szeretnék alapítani és magam is megdöbbszem, hogy mennyire egyszerű lenne. Csak jó hangosan kell ígérni a megváltást, a rendet, és lelkesen követnek. Bárhol. Ha most itt Budapesten a könyvfesztiválon felállnék valami emelvényre és persze, ha tudnék magyarul és megszólítanám az embereket, ha ígérnék nekik szebb, emberibb jövőt, ha engem követnek, akadna, aki azonnal mellém állna. Ha kitartóan tenném, gyűlnének a hívek. Igen, nem vicc és nem túlzás – ha adsz valamiféle hitet, bármilyent, egy mankót, kapaszkodót, követnek akkor is, ha szélhámos vagy. Túl sokan vágnak még erre a mankóra.

Látjuk ezt a régió politikai életének alakulásában is.

És nemcsak abban. Vezetőre vágnak az emberek, akik majd helyettük megoldják. Vagy valami ilyesmire

Hogy tetszik Budapest?

Először nagyon meglepődtem, hogy nincs mitől tartanom, nem kell harcra-védekezésre készen állnom. Barátokat szereztem, nem éreztem ellenségességet, nem kellett megvédenem magam. Utána rácsodálkoztam, mennyire szép ez a város. Én szerelmes vagyok-voltam Bukarestbe, könyvet is írtam róla. Akaratlanul összehasonlítottam a két várost. Ez egy birodalmi főváros, olyan, mint egy gyöngyszem. Bukarest szép, szeretnivaló város. De ez egy meseváros.

Ez a feszültség, készenlét azért volt, mert a magyar fővárosba jött? Azért, mert finoman fogalmazva, „bonyolult” a magyar-román viszony? Berlinben vagy mondjuk Párizsban éreztél hasonlót?

Na, ezt azért némileg költői túlzással, viccből mondtam, hogy „fegyverrel a lábam mellett” várakoztam. De csak némileg. Nincs mit szépíteni, „bonyolult” viszonyról beszélni. A román köztudatban az első számú természetes ellenség a magyar. Mindenkinél van valami rossz történelmi családi emléke, vagy ismer olyant, akinek van, vagy hallott ilyenről. De nem gondol arra, hogy ez a túloldalon is valószínűleg így van. Nekem is van egy huszoneves fiam, ő is egyszer csak kezdett a magyarok rovására durva vicceket gyártani. Beszéltem vele. Mit vétettek neked? Nekem? A család bármely tagjának? Megértette, gondolom ő már kigyógyult. De az igazság az, hogy ránk vetül ez az árnyék, amely mindig magában hordozza a potenciális veszélyt. Ez bármikor könnyen ellenünk fordítható, felhasználható, csak helyzetet kell kreálni, pillanatok alatt felborítható az egyensúly, felrúgható a béke, ki-provokálható a vérontás. Nem csak nálunk, nem csak ebben a viszonyrendszerben. Egy hírrel fejre lehet állítani a világot, ami az első percekben lehetetlennek tűnik, öt perc alatt valósággá válhat.

A könyv ünnepe Budapesten

Huszonegyedik alkalommal rendezték meg április 24-27 között a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivált. A budapesti könyvfesztivál komoly nevet és rangot vívott ki magának az elmúlt évtizedekben az európai könyvvásárok sorában. Az idei eseményen 380 program és 300 kiállító stand várta a közönséget, 33 országból 64 ismert külföldi, 446 magyar író hívtak meg. Díszvendége Törökország és Sofi Oksanen finn író volt. Az idei meghívott vendégek között szerepelt Norman Manea és Matei Florian, valamint Daniel Bănulescu román író.

Bănulescu *Csókolom a segged Szeretett Vezérünk* című regénye a Scolar Kiadó gondozásában jelent meg, a művet Demény Péter fordította. A Ceausescu korszakban játszó szatirikus, parodisztikus mű 1994-ben jelent meg románul, az addig költőként ismert szerző ezzel robbant be a román irodalmi köztudatba. Regényét több nyelvre lefordították. Külföldi kritikusi szerinte sikere annak tulajdonítható, hogy elképesztően szatirikus módon, a krimi, az abszurdot és a paródiát a mágikus realizmussal keverve mesél a hírhedt diktatúráról és a román valóságról.

Erős nők, győztesek nélküli játszmák

Tetemre hívás. Ezt a szókapcsolatot idézi Kincses Réka tavaly decemberben bemutatott darabja a marosvásárhelyi Ariel Gyermekek- és Ifjúsági Színházban, noha a szó szigorú értelmében a Pentheszileia-program nem kísérti, hanem kerüli a halált. PARÁSZKA BORÓKA írása.

A Kleist-darab újraírásával épp a véres, halálig vezető motívumok maradnak el az amazon királynő és a legyőzhetetlen Akhileusz szerelméről szóló történetből. Az eredeti változat szerint a királynőnek fölébe kell kerülnie a szeretett férfinak. Szerelme azonban, Akhileusz viszonszereti őt, és ezért hagyja legyőzni magát. A csalással megszerzett győzelem a valódi uralkodásra törő nőt megalázza, dühíti. Szembesülve azzal, hogy becsapták, megöli társát, majd magával is végez.

A szerelmi játszmák hatalmi játszmák, és nincs végső győzelem, csak többszörös vereség és vereség. Ez a történet Marosvásárhelyen látszólag kevésbé tragikus fordulatot vesz, elmarad a gyilkosság. És át is alakul, mert a szerelem több és kevesebb szerelemnél: kötődés, taszítás, magány, levetkőzhetetlen, kényelmetlen társiaság, család-, sőt törzsszövetség.

Tetemre hívás mégis ez a darab, mert olyan helyen, olyanokról és úgy szól, hogy temetetlen, rendezetlen dolgainkhoz érünk.

A marosvásárhelyi Ariel Gyermekek- és Ifjúsági Színház ma az egykori zsidó kultúrházban működik. Évekig állt romosan, elhagyottan a város központjában, kísértetépületként. Az ingatlant tavaly a megyei önkormányzat támogatásával felújítva adták át. Nem egyszerű renoválásról van szó, még csak arról sem, hogy igazi színpadtechnikát kapott az épület, és ezáltal megváltoztak a terei, a funkciója, a hangulata. Közösségi terré alakult át a hely, amelynek egykori közössége, létrehozója végérvényesen, és majdhogynem

Olyanokról és úgy szól, hogy temetetlen, rendezetlen dolgainkhoz érünk

FOTÓK: ARIEL SZÍNHÁZ

A zsidó kultúrházban egy örmény család többgenerációs története kap helyet, ezt pedig magyar és román színészek viszik színpadra

nyomtalanul eltűnt. Van nézőtere, sok-sok székkal (ahol azoknak az unokái, akik valaha ide jártak, már nem foglalhatnak helyet, hiszen nincsenek), van ruhatára és kávéháza, új békeidők helyeiként, ahonnan a valamikori háborúkra, veszteségekre, eltűntekre visszagondolni nehéz. Csillogó, aranyozott felületekkel díszített, fényes, színes épület ez már, de az, aki ismeri a történetét, magában hordozza hiányt, a szürkeséget, feketeséget, azt a nehezen megfogalmazható semmit, amit egyetlen felújítás sem töröl el.

Az ingatlan átadása után a Pentheszileia-program volt az első felnőtt előadása az intézménynek. A gyermek-repertoár kiegészítésének évek óta tartó hagyománya van, az Ariel régi székhelyén is voltak hasonló produkciók. Marosvásárhelyen a Nemzeti Színház mellett (amely a színházi útkeresést, megújulást Keresztes Attila művészeti vezetésével társulati célként nevezte meg) kísérleti színházként működik a Yorick stúdió, a 74-es színház.

Az Alina Nelega, Gabi Cadariu és Barabás Olga munkájával erősí-

tett műhely versenyhelyzetben van, és előnyt jelent a társulat számára, hogy ide, a gyermekelőadásokra kísérőként, érdeklődő szülőként, nagyszülőként, testvérként az is eljön, aki máshová nem jár színházba. A színházi élmény meghosszabbított családi tér, annak minden kedvességével, játékoságával, vagy elfojtásával, feszültségével együtt. Az tehát, hogy egy kortárs, családi drámával kezdtek az új helyen az idei színházi évadban, ésszerű és nagyon bátor vállalkozás. Hogy ez a dráma (a Kleist történet finomított, huszadik századi változata) az eltűnt családok emlékhelyén játszódik, rendkívüli felelősséget ró elsősorban az íróra-rendezőre, Kincses Rékára, másodsorban a produkció társalkotóira (színészekre, díszlet- és jelmeztervezőkre).

A zsidó kultúrházban egy örmény család többgenerációs története kap helyet, ezt pedig magyar és román színészek viszik színpadra. Felcserélhetőek-e az identitás-stratégiák, átvehetőek-e, vagy éppen megtagadhatóak-e a közösségi minták, szabályok? Mi az, ami ebben a

térben zsidó-örmény-magyar-román közvetítéssel újrajátszható, felfejthető, megidézhető?

Van egy általános program, amely újraírja önmagát, amelynek részesei, inkább elszenvedői, mintsem alakítói vagyunk. Szabadságunk csökevényes, még akkor is, ha a látszat az, hogy magunk döntünk. Körülbelül így foglalható össze a Kincses-verzió. Hogyan látható be a program egésze? Ki-mi a programozó? Ezek a kérdések most nem tartalmi, nagyon is formai és dramaturgiai problémái és dilemmái az előadásnak.

Ki meséli el a családtörténetet? És az, amit családtörténetként mesélünk, kinek a története? Család (törzs, nemzetség, nemzet – az absztrakció, általánosítás különböző formái) van – ezt feltételezzük és éljük, ám általános szemszög még sincs. Nincs totális narráció.

Leegyszerűsíthetjük ezt az egész átfogó perspektívát a vagyon megtartása, a tradíció, a szexualitás perspektívájára, de ez elkerülhetetlenül elégtelen elbeszéléshez vezet. A Pentheszileia-program azzal kísérletezik, hogy térben és időben összekösse ezeket a lehetséges elbeszélő módokat, elégtelenségük, többértelműségük és kudarcuk is láthatóvá válik így. A jelenetben, amelyben az örmény nemzeti étel, az angadzsabur készítését adja át egyik generáció a másiknak, a rituális főzést rituális szexuális aktus kíséri. Míg a nők kezük között, akár egy alakítható, gyúrható péniszt úgy sodorják a tejből-petrezselyemből főzött masszát, az angadzsaburt, aközben a lakás másik helyiségében a szobalányt teszi magáévá a ház ura.

Mi következik ebből? Hogy a tradícióknak megvan a maga erotikája? Megvan. Hogy ez az erotika a tradicionális kereteket, a családi

A tradíciónak megvan a maga erotikája? Megvan

**Azzal szem-
besülünk,
hogy
a magán-
és nyilvános
tér nem el-
választható
mereven,
a belső
játzmák
egyszerre
külső
játzmák is,
a győzelem-
nek és a ve-
reségnek
megvan
a maga
algoritmus**

egységet bontja meg? Talán meg-bontja. Vagy a tradicionális családi egység nem az, amit annak mondanak. A tradíció a kettős beszéd. Amely a házassági hűséget és hűtlenséget egyaránt fenntartja, erősíti. Két igazság, két hazugság. Vagy egy igazság, és egy hazugság. „A férfiak ott könnyítenek, ahol tudnak” – így hangzik a generációkon átívelő szexuális tanács, a szexus pedig, minden hatalmi játszma alfája és omegája profánná válik, eltokásodik. Akkor hát mi végre ez az egész? Van valami, a tradíción és erotikán innen, ami megőrizhető? Végző soron, hogyan együk az angadzsabur levest? Talán nincs is tradíció – hangzik el a darab egy későbbi pontján. „Csak vitrines szekrény és térdig érő pinaször”.

A beszédmódok, a terek és idők összenyitása fontos léptékváltásokat, dilemmákat hoz felszínre. Hol erősebben működik ez, hol kevésbé, a színpadi térhasználat, a dramaturgiai következetesség néha gyengül, a nagytotál azonban összeáll. Nem biztos, hogy meglepetések érik a nézőt, a szokásokkal, a szexualitással, a családi és egyéb közösségi struktúrákkal való elszámolásnak immár családias tradíciói vannak, ezen a téren nehéz újat mondani.

Valódi váltás viszont az, ahogyan a hatalmi viszonyokról való beszéd szempontjait megválasztja Kincses. Ez a darab nem az erős férfiakra, hanem az erős, legalábbis birtokolni, befolyásolni akaró nőkre épít dramaturgiailag. Lehetne ebből arra a következtetésre jutni, hogy a Pentheszileia-program a gender elméleteket állítja a feje tetejére, és bizonyítja, hogy nem a nőket nyomták

el generációkon át a férfiak, hanem fordítva, a nyilvános térben oly erős férfiakat a háttérből, a magántérből asszonyaik irányítják.

Ennél bonyolultabb képlettel van dolgunk. Azzal szembesülünk, hogy a magán és nyilvános tér nem elválasztható mereven, a belső játzmák egyszerre külső játzmák is, a győzelemnek és a vereségnek megvan a maga algoritmus. Minden engedménynek, tiltásnak, fenytetésnek megvan az ára, következménye. Az emberi erőszak regresszióját követ-hetjük.

Mindezzel együtt is A Pentheszileia-program mélyen „női” darab. Nőszerepeket, női sztereotípiákat, a sztereotípiáktól való szabadulás női eszközeit sorakoztatja fel. És így valóban teljesíti azt, amit az Ariel színház követ: olyan közönséghez szól, a nőkhöz, amelynek dilemmáira, kérdéseire, sajnos a hazai kulturális kínálatnak nincsenek adekvát válaszai.

Ez a „nőiesítés” természetesen a családi dimenziók alaposabb belátását teszi lehetővé: nemcsak az nagymama-anya-lány szerepkörök értékelődnek át, hanem az apa-férj-szerető játékok is. A stigmák, előítéletek, sémák nem tűnnek el, mert nem tűnhetnek el (ezek tartják össze a családi-közösségi rendszereket) a kontúrok, a kontextusok változnak, és ez minden kudarcral együtt felszabadító.

Három színésznő generáció hozza egymást játékba (Monica Ristea, B. Fülöp Erzsébe, Pál Emőke): így együtt, összejátszani különböző nemzedékeket, hazai színpadon ritkán látni. Mellettük és velük inspiráltan alakít a korban egymáshoz közel álló Bartha László Zsolt és Meszesi Oszkár is. A színházi rendezőként debütáló filmrendező, Kincses Réka megkereste és megtalálta az átjárást a vetített képtől a színpadi, testközeli térig-világig. Adózott a hely szellemének ezzel a produkcióval a színház.

Marad a kérdés, mit kezdünk a családok hiányával, akiknek tradícióit, generációs kínjait eltörölték? Akiknek unokái nem ülhetnek a nézőtérre? A Pentheszileia-program után erre a válasz, figyelmeztetés az: nincs következmény nélküli emberi bűn, vétek, felejtés.

A Pentheszileia-program

Marosvásárhelyi Ariel Ifjúsági és Gyermekszínház

Írta és rendezte: Kincses Réka

Szereplők: Pál Emőke, Bartha László Zsolt, Monica Ristea, B. Fülöp Erzsébet, Meszesi Oszkár

Dramaturg: Rác Erzsébet

Díszlet, jelmez: Cristina Grigoras

Munkásosztálybeli kísérllet

Ha egy könyv védőborítóján a szerző neve alatt és a cím között egyszer, belül, a címlapon előtti fedőlapon öt különböző idézetben az szerepel, hogy a kötet, amit a kezünkben tartunk csodálatos, áradó, hátborzongató, ütős, mulatságos, akkor joggal ébred bennünk kétség. Jeanette Winterson tavaly magyar nyelven megjelent kötete ilyen. A címlapon túl még egy hosszas köszönetnyilvánítás is szól a kiadónak, amelyről viszont az derül ki, hogy a kiadvány gondozói fantasztikusak. Igazán nagy elszántság kell ezután, hogy tovább lapozzunk.

A címben azonban van annyi jól átgondolt logikai zavarkeltés, hogy érdemes legyen a könyvpiaci mázon átgázolni. Az angol nyelvterületen népszerű, többszörösen díjazott szerző (magyarul *A szenvedély*, *A teher* című könyvei, valamint a gyermekeknek szóló *Gubancrom* és a *Capri királya* olvasható) regénye, memoárja – nehéz meghatározni a műfaját – tökéletesen ellentmond a hivalkodó, jelzőkben gazdag bevezető reklámszövegeknek.

Winterson családtörténete egyszerű, amennyire csak a nehezen elmondható és megfeythető történetek egyszerűek tudnak lenni. Manchester munkásvilágába visz, egy háborút megjárt (és a háborús traumákat fel nem dolgozó) apa, valamint egy (háborút meg nem járt, de a traumákat fel nem dolgozó), vallási fanatizmusba menekülő anya életébe. Gyermeektelen szülők, és reményük sincs saját gyermeke: vallási meggyőződés, személyiségzavar, vagy egyéb, nehezen felfeythető ok miatt nem élnek nemi életet. Ez az összezárt, egymásba kapaszkodó, mégis szeretetre és intimitásra képtelen kettős válik szülővé, amikor örökbe fogadnak egy kislányt, Jeanette Wintersont. Családdá sosem váló, egymással együtt élni képtelen, mégis összetartozó hármassal ismerkedhetünk. És nagyon sok más, fontos részlettel, szemponttal, ami a hatvanas-hetvenes évek Nagy-Britanniáját, a háborús évtizedek Európáját, az atomfegyverkezés korszakát érin-

ti. Megtudhatjuk, hogyan válik testképzavarossá, szorongóvá, agresszívvá egy angliai munkásasszony, akit a történelem szele éppen csak ér, aki a tömegpusztítás technológiai vívmányaiával csak a rádiót hallgatva és a (vásárnaponként csipkés terítővel leterített) televíziót nézve szembeül. Winterson olyan alaposággal boncolgatja a magánviszonyokat, amennyire ez elviselhető (és még azon is túl). Mi volt a munkásházak külső (mert belső ekkor még nincs) illemhelyiségeinek falán? Hogyan nem lehetett beosztani a hetente kiadott fizetést, és miért volt sötét csütörtökönként este? Miért imádkoztak mosás után közösen az angol munkásasszonyok? Miért viseltek olyan sokan műfogsort? Temetkeztek-e szivacsbetétes melltartóban?

Ilyen kérdések merülnek fel, és az ezekre adott válaszok mind a társadalomtörténet egy-egy mozaikjává válnak. Banális és nagy ívű egyszerre. Shakespeare és a Biblia népe, emberek, akik úgy beszélnek az ó- és újszövetség, Hamlet nyelvét, mint az anyanyelvüket (tudatában sincsenek legtöbbször, hogy szavaik, mondataik nem a sajátjaik). Winterson „ki” vagy éppenséggel „bele olvassa” magát ebbe a világba, nem szeretett, rossz kiságyból való, idegen gyerek-

ből üldözött, rögeszmésen olvasó, az irodalomba életösztönből kapaszkodó kamasz, majd oxfordi ösztöndíjas lesz. Munkás kísérllet alanya arra, ki lehet-e emelkedni ebből a kiszolgáltatottságból, és mit jelent a kiemelkedés?

Huszonöt év kihagyással érkezünk a jelenbe. Közben a Winterson család végleg szétesik. Mrs. Winterson ön- és környezetét gyöttrő félelmeit sírba viszi, Mr. Winterson hetven évesen rátalál az érzéki, féktelen szerelemre. Átalakulnak az önszegélyző egyletek, megszűnnek a közkönyvtárak, az esélytelenség más alakot ölt, talán egy kicsit enyhül is. Jeanette pedig szembeül azzal, hogy tulajdonképpen nem Jeanette. Hogy eredetileg nem is őt várták az örökbe fogadók, hanem egy Paul nevű kisfiút. Hogy van valahol egy igazi családja, akikhez igazi élmények, emlékek nem kötik. A vége a hosszúra nyúlt huszadik századnak annyira jó csak, amennyire jó lehet. Önazonosságát kereső, társíasságot és folytonos szeretetet remélő.

PARÁSZKA BORÓKA

JEANETTE WINTERSON: *Miért lennél boldog, ha lehetsz normális?* Park Könyvtár, Budapest, 2013.

Szervezők:

 ASSOCIAȚIA
CULTURA
NOSTRA
EYESULET

Társszervező:

Csíkszeredai Megyei Jogú Város

Partner:

Nagy István Művészeti Líceum

Csíkszeredai Rénizene Fesztivál

2014. július 10–13.

www.musica-antiqua-hr.ro
www.ccenter.ro
www.hargitamegy.ro

Régizenei Nyári Egyetem 2014. július 6–11.

Mesterkurzusok:

- furulya és fuvola – Széplaki Zoltán (Budapest)
 - barokk hegedű – Vitárus Piroska (Budapest)
 - barokk oboa – Guido Titze (Németország)
 - ének – Palócz Réka (Budapest)
 - csembaló – Fülöp Mária (Bázel)
 - lant és gitár – Kónya István (Budapest)
 - viola da gamba és basso continuo – Csata István (Kolozsvár)
 - ütőhangszerek a régizenében, ütőhangszeres kamarakurzus:
 - zenei játékok, rögtönzés, szólamszerkesztés – Kasza Roland (Budapest)
 - reneszánsz és barokk táncok (min. 6 résztvevővel indul) – Kovács Gábor (Magyarország)
- Minden hallgató reneszánsz együttes mesterkurzuson vehet részt Csörzs Rumen István (Budapest), valamint közös tánckurzuson Szabó Anikó (Kolozsvár) vezetésével.

A diákoknak lehetőségük lesz a kurzuszáró koncert mellett a fesztivál koncertjein is fellépni.

Jelentkezési határidő: 2014. június 22.

Előadások:

Elena Maria Șorban: A román fejedelmek, bojári udvarok zenéje
Jean Cristophe Frisch: A francia zene díszítései
Cyrille Gerstenhaber: Szövegkiejtés a barokk zenében
Jean Cristophe Frisch: Tánc és a zene kapcsolata a francia barokk zenében
Csembalón kísérnek: Amalia Goje, Bognár Noémi, Csengeri Kostyák Zsuzsa (Kolozsvár).
Közreműködnek: Elena Maria Șorban (Kolozsvár), Hanke Katalin (Brassó)

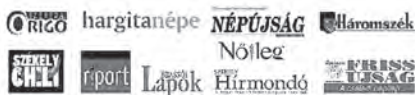
Beiratkozás és részletes információk a www.musica-antiqua-hr.ro honlapon vagy a Hargita Megyei Kulturális Központ székhelyén: 530102 Csíkszereda, Temesvári sgt. 4. sz., tel.: 0040-266372044, fax: 0040-266315891, kultura@ccenter.ro.

Beiratkozási díj: 300 lej (70 euró) – 5 fő vagy nagyobb létszámú csoportoknak kedvezményt biztosítunk.

Szálláslehetőség: 2 ágyas szobákban 30 lej/éjszaka/fő.

A Nyári Egyetem helyszíne a csíkszeredai Nagy István Művészeti Líceum.

Médiapartnerek:

**Kimondhatatlanul fontos,
hogy képviselőink ott legyenek
Brüsszelben,
és hallassák szavunkat ott,
ahol rólunk, sorsunkról
döntéseket hoznak.**

Böjte atya

RMDSZ

rmdsz.eu

**Május 25-én annyian leszünk,
ahányan szavazunk. Mutassuk
meg ismét közösségünk erejét!**